

ҚАСЫМ-ЖОМАРТ ТОҚАЕВ ЖЕҢІС КҮНІНЕ АРНАЛҒАН ӘСКЕРИ ПАРАДҚА БАРДЫ

С. ЖҰМАНҒАРИН: АГРОӨНЕРКӘСІП КЕШЕНІНДЕГІ ҮЛКЕН ЖОБА 100% ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛУЫ ТИІС

Президент елордадағы «Отан Ана» монументіне гүл шоғын қойып, Ұлы Отан соғысы жылдарында қаза тапқан жауынгерлеріміздің тағзым етті.

Содан кейін президенттік оркестр Мемлекеттік әнұранды орындап, Құрмет қарауылы ротасы шараға қатысушылардың алдынан салтанатты түрде сапар өтті.

Шара соңында Қасым-Жомарт Тоқаев ардагерлермен әңгімелесті. Президент оларды Жеңіс күнімен құттықтап, барша отандасмызға зор денсаулық, амандық тіледі.

Президент Қасым-Жомарт Тоқаевтың Ресей Федерациясына сапары Ұлы Отан соғысы кезінде ірі шайқастар болған Ржев округіндегі тарихи жерлерге барудан басталды.

Мемлекет басшысы 100-ші және 101-ші дербес атқыштар бригадасының құрамында соғысқан қазақстандық жауынгерлерге арналған мемориалдық кешенге гүл шоғын қойып, боздақтардың рухына тағзым етті.

Мемориал ұзындығы 27 метр, биіктігі 4 метр болатын гранит қабырғадан тұрады. Онда «100-ші және 101-ші дербес атқыштар бригадасының жауынгерлері мәңгі жадымызда сақталады. Сіздерге алғысы шексіз қазақстандықтар атынан» деп жазылған.

Ескерткіш тақтаның оң жағына Қазақстан картасы бар панно орнатылған. Онда 1941 жылы екі бригада жасақталған Алматы және Ақтөбе қалалары, сондай-ақ елордамыз – Астана қаласы белгіленген. Осы бригадалар сапына Қазақстан есімі мәжарылған 9312 жауынгердің есімі шәрқырталған қашалып жазылған.

Сонымен қатар Мемлекет басшысы қырғызстандық жауынгерлерге арналған мемориалға гүл шоғын қойып, қаза тапқан солдаттарды бір минут үнсіздікпен еске алды.

Қасым-Жомарт Тоқаев Ржев округі Трубино деревнясындағы бауырластар зиратына гүл шоғын қойды. Мемлекет басшысы Ржев түбіндегі сұрапыл шайқас кезінде қаза тапқан

және із-түзсіз жоғалған боздақтардың рухына тағзым етті.

Бауырластар зиратында қолында автоматы бар жауынгердің мүсіні орнатылған. Ескерткіштің жанындағы таста «1941-1945 жылдары неміс-фашист басқыншыларынан Ржевті азат ету үшін болған шайқаста қаза тапқан 881-ші атқыштар дивизиясы мен 331-ші зеңбіректі артиллериялық полктің майдандас жауынгерлеріне» деп жазылған.

Бұл жерде 2 мыңнан астам сарбаз жерленген. Олардың қатарында Президенттің ағасы – Қасым Болтаев та бар.

Мемлекет басшысы Тверь облысына жасаған сапары аясында Ржевтегі совет солдаттына арналған мемориалға гүл шоғын қою рәсіміне қатысты. Президент құрмет қарауылымен бірге ескерткішке гүл шоғын қойып, қаза тапқан жауынгерлердің рухына тағзым етті. Биіктігі шамамен 25 метр болатын қоладан құйылған солдат мүсіні он метрлік қорған төбесінің басына орнатылған. Құрыш қабырғаларда Отан қорғаушы жауынгерлердің есімдері жазылған.

Ржев шайқасы – қанды қырғын болған ең сұрапыл соғыстың бірі. Кеңес әскері бұл жерде, із-түзсіз жоғалғандар мен жараланғандарды қоса алғанда, 1,3 миллионнан астам адамынан айырылды.

Президент Жеңістің 78 жылдығына орай Мәскеудегі Қызыл алаңда өткен әскери парадқа барды. Сондай-ақ Белгісіз жауынгер бейітіне гүл шоғын қою рәсіміне қатысты.

Парадта Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевпен және Ресей Президенті Владимир Путинмен қатар Беларусь Президенті Александр Лукашенко, Қырғызстан Президенті Садыр Жапаров, Тәжікстан Президенті Эмомали Рахмон, Түрікменстан Президенті Сердар Бердімұхамедов, Өзбекстан Президенті Шавкат Мирзиёев, Армения Премьер-министрі Никол Пашинян болды.

akorda.kz материалдары негізінде дайындалған

Қазақстанның 11 өңірінде салынатын 65 сүт-тауар фермасының құрылысы 2023 жылға арналған АӘҚ саласындағы Үлкен жоба пулына енді. Үкіметте Премьер-Министрдің орынбасары – сауда және интеграция министрі Серік Жұманғариннің төрағалығымен өткен кеңесте оны жүзеге асыру барысы талқыланды.

Үлкен жоба мақсаты — негізгі азық-түлік өнімдерін өндіретін зауыттар құрылысының жобаларына жеңілдікпен несиен беру бойынша Солтүстік Қазақстан облысының оң тәжірибесін тарату. Осы механизм арқылы 2 жыл ішінде Солтүстік Қазақстан облысында 21 сүт-тауар фермасы салынды. Нәтижесінде, бүгінде шамамен 648 мың тонна сүт немесе ел бойынша өндірістің 10,3%-ы Солтүстік Қазақстан облысы өндіреді.

5 жылға есептелген Үлкен жоба сүт-тауарлы фермалар (400 бастан), көкөніс қоймалары (1000 тоннадан), ет бағытындағы құс фабрикалары (жылына 5000 тонна ет), балық өсіру, суармалы егіншілік жобаларын қамтиды. Бірінші кезеңде, 2023 жылы жобаны жүзеге асыруға 100

млрд теңге бөлінді. Бұл қайтарымды қаржыға 65 тауарлы-сүт фермасы салынады. Ең көп аумағы Солтүстік Қазақстанда — 17, Алматы облысында — 12, сондай-ақ Павлодар мен Ақмола облыстарында 7 тауарлы-сүт фермасы салынады. Салынған зауыттар толық қуатқа шыққанда Қазақстандағы сүт өндірісі 322 мың тоннаға ұлғаяды. Бұл еліміздегі сүт өндірісінің жалпы көлемінің шамамен 5%-ы болмақ.

Үлкен жоба бойынша қаржыландырудың негізгі шарттары: жылдық сыйақы мөлшерлемесі 0,01% болатын, қайтарымдылық мерзімділік және ақылылық қағидаттарында өкімдіктерге 10 жыл мерзімге қаражат беру. Негізгі борышты өтеудің жеңілдік кезеңі 24 айдан аспайды, бюджеттік кредитті игеру мерзімі — 12 ай. Номиналды сыйақы мөлшерлеме — жылдық 2,5%-дан аспайды.

Үлкен жобаны жүзеге асыруға қажетті нормативтік-құқықтық құжаттар дайын. Агроөнеркәсіптік кешендегі инвестициялық жобаларды қаржыландыру қағидалары мен Үкіметтің тиісті қаулысы қабылданғаннан кейін өкімдіктер сенімді агентті таңдап, жеңілдікпен

қаржыландыру жобаларын іріктеу үшін конкурстық комиссия құра алады.

«Көп қаржы бөлінетін әрбір жоба 100% іске асырылуы тиіс. Елдің негізгі азық-түлік өнімдері бойынша импортқа тәуелділігін төмендетуге арналған ірі инвестициялық жобаларды Несие-леу бойынша үлкен жоба және ауыл тұрғындарына арналған әрі ауыл шаруашылығы саласы мамандарын ауылға қайтаруға бағытталған «Ауыл аманаты» шағын Несие-леу бойынша жоба, оған жылдық 2,5%-ден 100 млрд теңге бөлінеді. Бұл жобалар ауыл шаруашылығы саласының негізіне айналуы тиіс. Бұл екі жобада да біз үшін ең маңыздысы — сапа. Біз шағын жобаларға қаражат шашпау үшін және жобалардың сапалы орындалуы үшін Үлкен жобадағылардың санын қысқарттық. Өз тарапынан Үкімет оны іске асыру үшін қажет барлық құжатты қабылдайды, ал өкімдіктер еш қатесіз, 100% орындалуын қамтамасыз етуі тиіс», — деп атап өтті Серік Жұманғарин.

primeminister.kz

9 МАМЫР - ЖЕҢІС КҮНІ!

Қазақстаннан 1941-1945 жылдардағы қанды қырғынға 1,5 миллион ұл мен қыз аттаныпты. 600 мыңнан астам қазақстандық бұл соғыстан оралмады. 500-ден астамы елге Батыр атанып, аңызға айнала оралды.

9 мамыр күні Қазақстан халқы Ұлы Жеңіс күнін атап өтіп жатыр. Бұл мереке әр отбасына ыстық, өйткені соғыс бірде-бір жанұяны айналып өтпеді. Әр отбасында соғысқа қатысып, жеңіспен оралған немесе ерлікпен қаза тапқан және оралмаған ата-әжелері бар. Қаншама адам тылда еңбек етті. Сұрапыл соғыста жеңіске жету жолында миллиондаған адамның өмірі қиылды, сондықтан адамзат өткен соғыстың құрбандарын жақсы біледі.

Жеңіс күнін мерекелеуге арналған салтанатты іс-шара Ескелді би ескерткішіне және Ұлы Отан соғысында қаза тапқан жерлес-жауынгерлерге арналған обе-

лиске гүл шоқтарын қою рәсімінен басталды. Жиналғандар қаза тапқан батырларды бір минут үнсіздікпен еске алды. Аудан әкімі Елдос Ахметов Ұлы Отан соғысының тыл ардагерлерін құттықтап, соғыс жылдарында халқымыз нағыз ерлік, батылдық пен батырлық көрсеткенін атап өтті.

Іс-шара мерекелік концертпен, театрландырылған қойылыммен жалғасты, сондай-ақ бұл күні Ұлы Отан соғысы туралы аңызға айналған өнер шығарлды.

ЗИЯНДЫ ӘДЕТТЕРДЕН АУЛАҚ БОЛ

Темекі шегудің мен маскүнемдіктің адам ағзасына теріс әсері.

Темекі шегудің зияны туралы көп айтылды. Алайда, осы зиянды әдеттің таралуынан болған ғалымдар мен дәрігерлердің мазасыздануы өсуде, өйткені өлі де адамдар саны темекі шегуді денсаулыққа зиянды деп санамайды.

Темекі шегу-зиянсыз сабақ емес, оны күш-жігерсіз лақтыруға болады. Бұл нағыз нашақорлық, есіресе, көптеген адамдар шын-дап қабылдамайды.

Темекі шегушілерде никотинге сезімтал ми орталықтары тежеліп тұрған күйде, сол себепті олардан бастау алатын жүйке ұшында тіндердің қалыпты құрылымы мен функцияларына қажетті заттар жеткіліксіз пайда болады. Темекі шегу нәтижесінде көптеген ұлпалар мен мүшелерде жүйке дистрофиясы байқалады, ал оның аясында әртүрлі ауруларға бейімділік пайда болады.

Темекі шегуге немесе шекпеуге болама?

Темекі жапырақтарында ең улы өсімдік алкалоидтарының бірі никотин бар. Никотин өсімдік тамырларында өндіріледі және сол жерден басқа бөліктерге, соның ішінде жапырақтарға түседі. Темекінің әртүрлі сорттары никотиннің 0,3 – тен 7% - ға дейін, оның ең көп мөлшері-темекінің арзан сорттарында, ең азы-қымбат. Темекі шегу кезінде никотин ағзаға түседі. Никотиннің мөлшері адам үшін 30-60 мг да өлімге әкеп соғады, 5-6 мг да қатты улануды тудырады.

Аз мөлшерде никотин жүйке жүйесіне әсер етеді, оның салдарынан үлкен ауруға шалдығуы өбден мүмкін (тыныс алудың тоқтауы, жүрек қызметінің тоқтауы). Никотинмен улану симптомдарда шылым шегетін адамдарда:

Жүрек айнуы (кейде құсуы), бас айналуы және бас ауруы пайда болады. Тұрақты темекі шегушілерде, керісінше, ми іс-әрекеті қозғалады және қанағаттандыру сезімі пайда болады.

Темекі шегу-бұл зиянды әдет ғана емес, өз күшінде ол есірткі тәуелділігінің белгілі бір түрін (никотинизм) тудырады..

Никотиннің басты қаупі никотин тәуелділігі темекі түтінінің барлық зиянды компоненттерінің ағзаға түсуімен сөзсіз ілесе жүретін темекіні тұтынуын қолдайды. Ал темекі құрамында ондаған химиялық қосылғыштар бар: аммиак, кадмий, сірке суы және стерин қышқылы, гексамин, толуюл, мышьяк, метанол және т. б.

Осыған орай, темекі құрамындағы никотин мөлшерін азайту темекі шегушілерге тәуелділік дамымайтынына және олар уақытында тоқтай алатынына ықпал етеді. Алайда, бұл барлық жерде мүлдем керісінше. Темекі шегуге құмарлықтың зияндылығы қазіргі заманғы адам аксиома ретінде қабылданғанына қарамастан, темекі шегудің «жеңіл» маркасына көшкен шылым шегуші, әдетте, бұл тыныштандырады.

Бүгінгі күні шығарылған темекіден келетін зиянды азайту туралы ойламаған бірде-бір темекі компаниясы жоқ. Өндірушілер кәдімгі темекі құрамындағы қауіпті химиялық элементтердің деңгейін ең аз мөлшерге дейін қысқартуға тырысады.

«Жеңіл» және «ультра жеңіл» шылым дегеніміз не?

«Жеңіл» шылым маркалары зиянды болып табыла ма, әлде бұл дәм мен хош иістің күшін көрсету тәсілі ғана ма?.. «Өкпеде» және «ультра жеңіл» темекі құрамында Шайыр (1 мг дейін) және никотин (0,1 мг дейін) азайғанына қарамастан, осы маркалардың

темекі шегетіндер сияқты токсиндерді өз ағзасына алады. Зерттеушілер бұл канцерогендік заттардың санындағы елеулі айырмашылықтарды да таппады. Бірақ бұл бәрі емес мамандардың пікірінше,» жеңіл « темекі дәстүрлі темекіден әлдеқайда көп зиян келтіруі мүмкін. Дәлел ретінде кейбір адамдар»жеңіл» темекіге көшкен кезде күні бойы оларды көп мөлшерде шеге бастайды, сондықтан тұтынылатын улы заттардың мөлшері бұрынғыдай қалады. Сонымен қатар, жеңіл темекі шегуде адамдар терең демалады.Сондықтан темекінің» жеңілдігі « олардан пайда болған ауруларды емдеу жеңілдігі байланысты деп өзімізді алдаймыз. Темекі шегу– бұл зиянды әдет. Денсаулыққа зиян келтіретін нәрсе.

Қазіргі адам өзінің моральдық және физикалық әл-ауқаты туралы жиі ойлана бастағаны жақсы. Мәселен, темекі шегетін тұрғындардың арасында 40 %, алкогольді асыра пайдаланушылардың арасында 98% - ы бар. Өкінішке орай, өмірде олар өмірде жиі үйлеседі .

«Маскүнемдіктің алдын алу»

Ағзада алкоголь әсер етудің мынадай түрлерін көрсетеді: ми жасушаларына токсикалық әсер етеді, мидың биологиялық процестерін өзгертеді, ағзаны энергиямен қамтамасыз етеді, орталық жүйке жүйесінің жұмысын баяулатады, оның тиімділігін төмендетеді, анестезиялаушы зат ретінде әрекет етеді, несептің өңдірісін ынталандырады. (алкогольді көп қабылдаған кезде, бауырды уақытша істен шығарады (спирттік бауырдың шамамен үштен екісі істен шығуы мүмкін, бірақ бауыр жұмысы әдетте бірнеше күннен кейін толық қалпына келеді).

Бауырдың зақымдануы алкогольдік гепатит пен циррозға әкеп соғады, ізімен асцит (іштегі сұйықтық), бактериялық перитонит (іш қуысының төсеніші қабынады), мидың зақымдануы, варикоозды тамырлардан өңеш қан кетуі (бауыр көктамырында жоғары қысым болғанда), көкбауырдың ұлғаюы, функциялық бүйрек жеткіліксіздігі, анемия жүреді.

Алкоголь ағзаның гормоналды реттеу жүйесін бұзады, ал бұл сала олардың ең үлкен ауруларға әкеліп соғуы мүмкін.

Есірткінің адам ағзасына теріс әсері

Есірткі ең алдымен жүйке жүйесіне, сондай-ақ бүкіладам ағзасына ерекше әсер етеді.

«Дозаны» қайталап қабылдағанда қысқа мерзімде ағзаның созылмалы улануының ауыр медициналық салдары дамиды: ішкі органдардың, жүйке жүйесінің, бас миының зақымдануы. Әртүрлі психикалық бұзылулар пайда болады, жеке адамның тозуы, жұмысқа қабілеттіліктің жоғалуы артады, біртіндеп толық мүгедектік, байқалады. Науқастардың өлімі тұрақты наркоинтоксикацияның салдары болып табылатын ауыр аурулардың асқинуымен ғана емес (жіті жүрек немесе бауыр жеткіліксіздігі сияқты), сонымен қатар препараттардың артық дозалануымен, масаң күйдегі жазатайымоқиғалармен, тосқа ұстамасында өзін-өзі өлтірумен, абстинентті азап уақытында туындайды. Науқастар лас шприцтерді қолданған кезде қан жұқтырудан, қан тамырларының тромбозынан, ал соңғы жылдары ЖҚТБ – дан, В және С вирусты гепатиттерінен көз жұмады.

Нашақорлар өздерін физикалық жағынан ғана емес, рухани жағынан да бұзады. Олар үшін психикалық бұзылулар тән: жан күйзелісі, қараңғылық, суықтық, мазасыздану, эмоциялық қарым-қатынас, терең өзімшілдік. Ауру барысында энергетикалық және еріктік тонус күрт төмендейді, есірткіге тартылудан басқа барлық емдеу мен қажеттіліктерді жояды. **Барлық есірткелер, ағзаға енгізу жолында қарамастан, көп немесе аз дәрежеде міндетті түрде зақымдайды:**

жүйке жүйесі (оның ішінде ми);
иммундық жүйе;
бауыр;
жүрек;
жеңіл;

Көпмалы: оның темекі шегу созылмалы бронхит, иммунитеттің бұзылуы, жүрек-тамыр, миокардит, жүрек аритмиясы, бауырдың улануы, мидың ауыр зақымдануы.

Психостимуляторлар:

Зат алмасуын, соның ішінде бас миын күрт күшейтеді, жүрек қысымының жиілігін күрт арттырады және қан қысымын арттырады. Бұл ретте өмірлік жүйелерді іске қосу үшін қажетті энергия

ағзаның резервтік қорларынан алынады. Психостимуляторларды қолдану кезінде резервтер өзі қалпына келтірілмейді. Жүрек-тамыр жүйесі зардап шегеді-ауыр аритмиялар пайда болады, жүрек тоқтауынан қайтыс болуы мүмкін, миокард инфарктісі, психоз дәрежесіне жеткен ауыр депрессия дамиды.

Галлюциногендер:
Негізінде қарасора препараттары қолдану кезіндегі асқинулар, өкпенің зақымдануын қоспағанда, бұл препараттар темекі тартпайды. Әрқашан ми зардап шегеді. Психоздарды және үнемі қолданғанда үнемі психиканың қайтымсыз зақымдануын тудырады.

Ұйықтататын-седативті дәрілер: зақымдаушы әсердің спектрі мынадай: «ми-бауыр-жүрек», тұрақты және ұзақ ұйқысыздық, бас миының спецификалық зақымдануы (энцефалопатия), галлюцинация, жүрек-қаңтамыр жүйесінің зақымдануы. Есірткі ерлер мен әйелдердің репродуктивті жүйесінің жай-күйіне теріс әсер етеді, адамның жыныстық өміріне, кейіннен оның балаларына да әсер етеді. Ақыр соңында есірткі қолдану адамдардың отбасын бұзады. Сонымен, әйелдерге жыныстық емдеу жүйке және гормональды бұзылыстар, сондай-ақ гипоталамус пен гипофиз арасындағы күрделі үйлесімнің бұзылуы нәтижесі әлсірейді.

Есірткі ұрықтың қалыптасуына өте күшті теріс әсер етеді. Нашақор ата-аналарда балалар әртүрлі ақыл-ой және физикалық ауытқулармен туады. Сонымен қатар, ата-аналардың есірткі қолдануы олардың балаларының денсаулығына зиянды әсер етеді, олар анасының құрсағында болғанда ғана емес, босанғаннан кейін де. Есірткіні қолданатын аналар балаларын емізе алмайды. Нашақор ата-анадан туған балалар нашар дамиды ақыл-ой және дене дамуында арта қалады.

Шылым қоспаларының теріс әсері.

Құрамында улы компоненттер бар өсімдік тектес өнімдерді сату жалғасуда. Тауық қоспаларын сатушылар қазіргі уақытта өте белсенді, көрнекі және қол жетімді түрде балық азығы ретінде өз тауарларын жарнамалайды. Темекі

қоспалары барлық есірткі сияқты адамның денсаулығына зиянды әсер етеді. Оның құрамына кіретін каннабиодтар миын бұзады, тыныс алу органдарына, жүрек-қаңтамыр және репродуктивті жүйеге зақым келтіреді. Қоспаның темекі шегу ағзаның барлық психикалық қызметінің нашарлауына әкеліп соғады.

Синтетикалық есірткілерді пайдалану орталық жүйке жүйесіне ұзақ мерзімді зиянды әсер етеді. Сонымен қатар, мұндай есірткі жиі стерильді емес жағдайларда жасалады және ағзаға әртүрлі қауіп төндіреді.

Шылым қоспаларының сараптамасы осындай қоспалардың құрамына кіретін заттардың галлюциногенді және психотроптық әсер ететін, құрамында улы компоненттер бар және адам өмірі мен денсаулығына қауіп төндіретінін анықтады. Шылым қоспаларын қолдану жағымсыз психикалық әсерлердің әртүрлі спектрін тудыруы мүмкін.

Наркологтар есірткіге тәуелділіктің алты даму кезеңін анықтайды:

1-ші кезең -пайдалану

Адамдар көбінесе есірткінің жастайынан тұтынуы бастайды. Бірінші тәжірибенің ең көп тараған себептерінің ішінде әуесқойлық, беделді тұлғалардың әсері, жаңа әсерге құштарлық, еліктеуге ұмтылу және топқа қатыстылыққа ұмтылу деп аталады.

2-ші кезең-эксперимент

Есірткінің және басқа да психобелсенді заттардың (ПБЗ) әртүрлі түрлерімен тәжірибе жасау басталады.Тұтыну көбінесе эйфоризациялық әсерге жету ниетімен жүреді.

3-ші кезең-әлеуметтік тұтыну

Затты пайдаланудың белгілі бір түрі қалыптасады. Қолдану белгілі бір топтар мен болады. Әдетте, көптеген нашақорлар 35 жасқа дейінгі адамдар. Бұл ретте есірткеге тәуелді жасөспірімдердің саны өсуде.

4-ші кезең-әдеттегі қолдану

Тұтыну үйреншікті болып, сол затты қолданатын достарды табуға ұмтылады (әрқашан толық саналы емес).Есірткіге деген қажеттілік және ол әрқашан қол жетімді болуына алаңдаушылық туындайды. Қажетті әсерге жету үшін үлкен дозаны қабылдау керек.

5-ші кезең-шамадан тыс пайдалану

Өзара қарым-қатынастардағы проблемалар, жұмыстағы қиындықтар, қаржылық проблемалар мен заңдағы проблемалар басталады, бұл стрессті алып тастау одан да көп мөлшерде қолдануға әкеп соғады.Есірткі эйфорияға жету үшін емес, абстиненция, «сынықтар» көріністерін жеңілдету және жою үшін қабылданады.

6-ші кезең-ауыр құмарлық

Пайдаланудың теріс салдары (қатынастардың бұзылуы, жұмыстың жоғалуы, қылмыстық қудалау қаупі, денсаулыққа байланысты проблемалар) қарамастан жалғасады. Адам өзінің есірткі пайдаланумен теріс салдар арасындағы байланысты көруді тоқтатады.

Есірткі заттарына тәуелділік дамыған кезде бұл кезеңдер өте тез өтуі мүмкін, сондықтан адамдар сол кезде соңғы , көмек сұрайды.

Бір сәттік эйфория үшін денсаулықтарыңызды, өз келешегіңізді жарқын толыққанды өмірдің перспективаларын жоғалтуға көз жұма қарамаңыздар. **Дайындаған: Д.ДАУРЕНҚЫЗЫ**

ЖЕТИСУ ЖЕРІНДЕГІ ЖЕҢІС МЕРЕКЕСІ

Жетісу облысында Жеңіс күніне арналған шаралар таң бозынан басталды. Жылдағы дәстүр бойынша облыс әкімі Бейбіт Исабаев Талдықорғанда тұратын Ұлы Отан соғысының үш ардагерінің үйіне барып құттықтап, мұнан соң қалалық саябақтағы Даңқobelіскісіне гүл қою рәсіміне қатысты. Мәңгілік алау маңындағы осы салтанаттың ішінде соғыс ардагерлерінің бірі Сәрсенбай Қаңтарбай да болды. Орталық алаңда дала ахсанерге жұмыс істеп, асхана келушілерге сарбаз ботқасы мен ыстық шай ұсынып жатты, - деп хабарлайды Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

Облыс басшысы бірінші болып соғыс ардагері Төлеубай Шектібаевтың үйіне барды. Майдан даласына 18 жасында аттанған жас солдат 1943-1944 жылдары Амур маңындағы қиыр шығыс шекарасын қорғаған екен. Мажарстандағы Балатон өзеніне дейін неміс басқыншыларынан азат ету ұрысына қатысқан. Ал 1945 жылы 83-ші атқыштар дивизиясының құрамында жапон әскеріне қарсы соққы беріп, Харбин қаласын азат етушілер қатарында болды. I дәрежелі Отан соғысы орденімен, «Ерлігі үшін» медалімен наградталды. 98 жастағы ардагер 4 бала өсіріп, олардан немере-шөбере сүйіп отыр.

Өзінің соғыстағы жүріп өткен жолы жайлы облыс әкіміне 99 жастағы соғыс ардагері Ысқақ Құсайынов та айтып берді. Ысқақ Әлпейісұлы майданға өз еркімен 1942 жылы аттанып, Отан алдындағы борышын Амур әскери-теңіз флотында өтеген. «Әскери-теңіз флотының үздігі» атағын алған. Ардагердің соғыстағы да, бейбіт өмірдегі де марапаттары біршама. II дәрежелі Отан соғысы, Еңбек Қызыл Ту ордендері, «Еңбек Ері» медалі және басқа да марапаттары бар. «Халық ағарту ісінің үздік қызметкері» атанған, өйткені ардагер өмірінің көп бөлігін ұрпақ тәрбиесіне арнап, 1952 жылдан бері білім беру саласында жемісті еңбек еткен.

- Ең бастысы, бір атаның баласындай болып, бейбітшілікте ғұмыр кешіңдер. Бір-бірінді сыйлаңдар. Бірлік болса, бәрі болады, - деп қарт майдангер кейінгілерге ақылын айтты.

Ұлы Жеңіс мерекесімен Бейбіт Исабаев майдангер Сәрсенбай Қаңтарбайды да құттықтады. Ардагер 7 мамырда 99 жасқа келген. Ол 1942 жылы 18 жасында майданға шақырылады. Соғыс жылдарында аңызға айналған Бауыржан Момышұлымен бір гвардияда болған. Жауынгерлік еңбегі мен көрсеткен батылдығы үшін I, II дәрежелі Ұлы Отан соғысы ордендерімен марапатталған.

Ардагермен әңгімелесу барысында Бейбіт Исабаев әкесі, 1926 жылы туған Әкісбай Исабаевтың 1944

жылы майданға аттанғанын тілге тиек етті. Соғыс ардагері II дәрежелі Ұлы Отан соғысы орденімен, «1941-1945 жылғы Ұлы Отан соғысында Германияны жеңгені үшін», «Берлинді алғаны үшін» медальдарымен марапатталған.

- Екіншіке қарай жыл сайын ардагерлер қатары сиреп барады. Біздің облыста қазір Ұлы Отан соғысының 8 ардагері қалды, соның 3-еуі Талдықорғанда тұрады. Сол үш ардагеріміздің шаңырағына таңертең ерте кіріп, құттықтап шығайын дедім. Денсаулығыңыз мықты болсын, 100 жасыңызды тойлайық, жақын жандарыңыз әрдайым жаныңызда аман болсын. 9 Мамыр бәріміз үшін ерекше мереке. Сіздердің ерліктеріңізді ешқашан ұмытпаймыз, - деді Б.Исабаев.

Бұл ретте ардагер де: - 9 балам, 25 немерем, 55 шөберем бар. Жыл сайын Жеңіс күнін ерекше ықыласпен қарсы аламын. Мәңгілік алауға гүл қою рәсіміне қатыссам деп отырмын. Бейбітшілікте өмір сүргеннен артық не бар?! Халқымыз тыныштықта өсіп-өніп, еліміз өркендей берсін, - деп тілегін білдірді.

Майдангер қарт облыс әкімімен бірге Мәңгілік алауы сөнбейтін Даңқobelіскіге келіп, гүл шоқтарын қою рәсіміне қатысты. Салтанатты шараға қатысушылар Ұлы Отан соғысы жылдарында қаза тапқандарды бір минут үнсіздікпен еске алып, аспанға оқ атылды.

Орталық алаңда Жеңіс күнімен құттықтау сөз сөйлеген Бейбіт Исабаев ұрпақтарына алаңсыз тыныш өмір сыйлаған ержүрек майдангер аға ұрпақты, ардагерлерді, тыл еңбеккерлерін үлкен құрметпен еске алып, ерліктеріне тағзым ететінін атап өтті.

- Жеңіс бізге оңайлықпен келген жоқ. Ел басына таудай тауқымет әкелген сұрапыл соғыстағы Жеңіс аға ұрпақтың жанқияр ерлігімен, орны толмас құрбандығымен, тас түйін табандылығымен, қайтпас қайсарлығымен жетті. Тәуелсіздік тұғырының берік, еңсеміздің биік болуы, еліміздің өсіп-өркендеуі - осы Жеңістің жемісі. Сондықтан Жеңіс күнін дәріптей отырып, жас ұрпақтың елге, жерге, Отанға деген сүйіспеншілігін шыңдау - біздің ортақ парызымыз. Ел тұтастығы мен тәуелсіздігін қорғау, татулықты ту ету, ішкі және сыртқы алауыздыққа жол бермеу, бейбіт күнді бағалай білу - тарихтың, ата-бабаларымыздың алдындағы парызымыз әрі жауапкершілігіміз. Жеңіс күнін дәріптеудің басты құндылығы да осында, - деді Б.Исабаев.

Облыстың өнер ұжымдары дайындаған «Ұрпақтар ұмытпайтын Ұлы Жеңіс!» атты театрландырылған көрініс пен мерекелік концерт шараның мазмұнын толықтыра түсті.

Жеңіс күніне орай «Талдықорған» ипподромында ұлттық ат спорты түрлерінен жарыстар

ұйымдастырылуда. Аламан бәйге, топ бәйге, құнан бәйге, жорға жарыс сияқты бәйгеде тұлпар жарыстыруға 100-ден астам қатысушы ниет білдірген. Жарыстың жалпы жүлде қоры - 18 млн. теңге.

Еске салсақ, Жетісу облысында тұратын Ұлы Отан соғысының қатысушылары мен тыл еңбеккерлерінің жалпы саны - 2309, соның сегізі - майдангер. Олардың бәріне Жеңіс күніне орай жалпы сомасы 156,7 млн. теңге болатын материалдық көмек берілді. Осы орайда Президенттің тапсырмасына сәйкес ҰОС қатысушыларына 1,5 млн. теңгеден берілді.

ОНИ КОВАЛИ ПОБЕДУ: ВЕТЕРАНОВ ПОЗДРАВИЛИ В ЖЕТИСУСКОЙ ОБЛАСТИ

Праздничные мероприятия в честь Дня Победы в Жетису начались с раннего утра. По сложившейся доброй традиции аким области Бейбит Исабаев посетил и лично поздравил трех ветеранов Великой Отечественной войны, проживающих в Талдықоргане.

Один из них - Сарсенбай Кантарбаев, принявший участие в церемонии возложения цветов к Обелиску Славы в городском парке. 7 мая ему исполнилось 99 лет. В 1942 году 18-летним паренюком он был призван на фронт и был в одной дивизии с легендарным Бауыржаном Момышұлы. За боевые заслуги и проявленную смелость награжден орденами Великой Отечественной войны I, II степени.

«К сожалению, с каждым годом число ветеранов уменьшается. В нашей области сейчас проживает 8 участников Великой Отечественной войны, в Талдықоргане всего

ОТАН ҚОРҒАУШЫЛАР КҮНІ АТАП ОТИ

Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің құрылған күніне арналған салтанатты шара өтіп, әскерилерді облыс әкімі Бейбіт Исабаев құттықтады, - деп хабарлайды Жетісу облысы әкімінің баспасөз қызметі.

Б.Римова атындағы драма театрына жиналған Қарулы Күштер ардагерлері, интернационалист-жауынгерлер мен Талдықорған гарнизоны әскери бөлімдерінің әскери қызметшілеріне, арнайы және құқық қорғау органдары қызметкерлеріне ізгі тілегін білдірген облыс әкімі Бейбіт Исабаев:

- Отан қорғаушылар күні мен Жеңіс күні бір-бірімен жалғасып, өзара сабақтаса тойлануында үлкен мән бар. Себебі бүгінгі жас сарбаз - кешегі батыр бабаларымыздың даңқты дәстүрін сақтаушы, жауынгерлік рухын жалғастырушы. Бүгін залда Семей полигоны, Чернобыль апаты, ауған, тәжік, таулы Қарабақ соғыстарының қатысушылары,

Қарулы Күштердің ардагерлері қоғамдық ұйымдарының өкілдері арамызда отыр. Сіздердей жігері күшті, намысы биік, отаншылдық рухы берік айбынды азаматтар біздің өскелең жастарға әрдайым үлгі болуы керек. Әрдайым елімізде, бүкіл әлемде тыныштық орнап, бейбітшілік болсын. Баршаңызды мерейлі мерекемен құттықтай отырып, сіздерге мықты денсаулық, қажымас қайрат, толайым табыс, отбасыларыңызға бақ-береке тілеймін. Тәуелсіздігіміз тұғырлы, жұртымыз аман, заманымыз тыныш болып, еліміз өсіп-өркендей берсін! - деді.

Салтанатты жиында 16 әскери қызметші мен ардагерлер ұйымдарының мүшелеріне облыс әкімінің Құрмет грамотасы мен Алғыс хаты табысталды. №18404 әскери бөлімінің сержанты Қасымбекөв Ерік Құрмашұлы «Ел қорғаны» медалімен марапатталды.

Мерекелік шара жергілікті өнер ұжымдарының коцерттік бағдарламасымен жалғасты.

Амура и участвовал в зачистке от немецких захватчиков вплоть до озера Балатон в Венгрии.

В 1945 году в составе 83-ей стрелковой дивизии давал отпор уже японским войскам и принимал участие в освобождении города Харбин. Награжден орденом Отечественной войны I степени, медалью «За отвагу». Ветерану 98 лет, воспитал 4 детей, есть внуки и правнуки. Поблагодарив за поздравления, фронтовик дал всем землякам благословение - бата, пожелав молодежи светлого будущего.

О своем боевом пути акиму области рассказал и 99-летний ветеран войны Ыскак Кусайнов, который в 1942 году добровольцем ушел на фронт.

Ыскак Абылпейсович выполнял свой долг на Амурском военно-морском флоте, получил звание «Отличник военно-морского флота». В копилке достижений ветерана - награды за отвагу в боях и трудолюбие в мирное время. Он награжден орденом Отечественной войны II степени, орденом Трудового Красного Знамени, медалью «Еңбек Ері» и рядом других наград. Является обладателем звания «Лучший работник народного просвещения», ведь большую часть своей жизни он посвятил воспитанию подрастающего поколения, работая в сфере образования с 1952 года.

«Самое главное, живите в мире, как дети любого отца. Уважайте друг друга. Если будем вместе, все получится» - напутствовал ветеран.

Напомним, в регионе Жетісу проживает 2 309 ветеранов ВОВ и труженников тыла, включая 8 фронтовиков. Все они в рамках празднования Дня Победы получили материальную помощь на общую сумму 156,7 млн. тенге. При этом участники ВОВ получили по 1,5 млн. тенге.

ЖАҚСЫ АДАМ-ҚАЗЫНА!

Адамға қол ұшын беріп көмектесетін, жанашырлық танытатын адамды жақсы адам дейміз.

Адамның ең асыл қасиеті – жақсылық. Адам адамға жақсылық жасау үшін жаралған. Жақсылық пен игілікті іс жасау-үлкен адамгершіліктің белгісі. Басқа адамдарға көмектесіп жүрген көптеген абзал жандар бар. Сондай адамның бірі, бірегейі Ағима Исағұлова.

Ағима (Ағайша) Исағұлова 1945 жылғы 3 ақпанда бұрынғы Талдықорған облысының Басши-Нұрым ауылында дүниеге келген. 1963 жылы Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық институтының Музыка-педагогика факультетіне (қазіргі Өнер және мәдениет факультеті) түсіп, оқу орнын 1967 жылы «Музыка және ән» мамандығы бойынша бітіреді. Содан бері табан аудармай шәкірт тәрбиелеп, ұстаздық қызметті абыроймен атқарып келеді. А. Шермұхамбетқызына 1993 жылы доцент, 2010 жылы профессор ғылыми дәрежелері берілді. Оның бастама-сымен «Айгүл» вокалды-аспаптар ансамблі, «Шаттық жыры» ансамблі, «Өнер жастан» опера театры мен тағы да басқа өнер ұжымдары құрылды. Соның ішінде «Айгүл» вокалды-аспаптар ансамблінің құрылуы қазақ өнерінің тарихындағы айтулы құбылыс болғандығы белгілі. Аты аңызға айналған ансамбль әлемнің көптеген мемлекеттерінде өнер көрсетіп, еліміздің мәдениетінің танылуына және дамуына елеулі үлес қосты. Қазақ эстрадасында тек қыздардан құралған алғашқы ұжымға әр жылдары мәдениет саласының майталмандары жетекшілік жасап, оның шығармашылығының өрістеуіне ұйытқы болды. Сондай-ақ А. Исағұлованың ұйымдастыруымен бірнеше халықаралық, республикалық, аймақтық өнер байқаулары, конкурстар мен фести-вальдер жоғары деңгейде өтті.

Оның жетекшілігімен «Ақсұңқар» ардагерлер ансамблі ұйымдастырылды. Өнер ұжымы Алматының қарт тұрғындарын өнерге тартуды мақсат тұтады. Ағайша Исағұлова – кезінде сырнаймен ән шырқап, аты күллі қазақ даласына танымал болған Майра Уәлиқызының сырнаймен ән айту мектебін жалғастырушылардың бірегейі. Өнерпаз туралы қазақтың кемеңгер ұлы Дінмұхамед Қонаевтың: **«Мен қазақтың екі-ақ қызын білемін: біріншісі – Хафиза Әбуғалиева аккордеонмен ән салушы еді. Екіншісі – қарындасым Ағайша баянда ойнап, ән айтады. Бұл қыздар – елімізге келген біртуар таланттар»,** – деген ұлағатты сөзі растай түседі.

Кезінде Ағайшаның орындауындағы әндерді тамашалап, сызылта тартқан сырнай үніне бойы балқып, көңілі шалқыған Шыңғыс Айтматов: **«Оның ән айту шеберлігінде шаманизм са-рыны жатқандай әсер береді. Ол біздің бәрімізді өзінің алақанында ұстап, әнімен тыныстатты»** десе керек.

Ал оның өнердегі, ұстаздық қызметтегі серігі әрі құрбысы әнші-ұстаз Галина Қарамолдаева: **«Ағайша Шермұхамбетқызының тұлға бойы өнерден жаратылған ба деп ойлаймын. Сандуғаш үнді арқалы әнші, саусағынан бал тамған сырнайшы, нағыз халық сазгері, «сегіз қырлы бір сырлы» деген осы да»,** – деп толғанады.

Бүгінде профессордың ғылыми-әдістемелік еңбектері, музыкалық шығармалары жоғары оқу орындарында, жалпы білім беретін мектептерде пайдаланылады. Еңбектерінің қатарында «Музыка» бағдарламасы бойынша хрестоматия, фонохрестоматиялар, музыка пәнінің мұғалімдеріне арналған оқу-әдістемелік нұсқаулықтар, халық әндерінің жинақтары бар.

Ол кісі ұстаздықпен қатар, халық арасында кеңінен тараған

80-ге жуық әннің де авторы. Исағұлованың өміршең туындыла-рын өзінің шәкірттері, есімі елге та-нымал эстрада жұлдыздары Галина Қарамолдаева, Тамара Асар, Дина Хамзина, Ұлжан Айнақұлова, Алтын Махамбетова және тағы басқалар орындайды. «Қазақ» радиосының «алтын қорында» А. Исағұлованың орындауындағы 250-ден астам шығарма сақтаулы. Ол Венгрия, Польша, Чехия, Болгария, Германия Литва, Украина, Белорусь, Югосла-вия, Түркия, Тәжікстан, Өзбекста-н және Ресей елдерінде қазақ өнерін насихаттап, өлең ән кештерін өткізді.

Сонымен қатар ол еліміздің барлық өңірінде «Көкпар» атты авторлық ән-музыка кешін және қайырымдылық шараларын өткізуге мұрындық бол-ды. Ағайша Исағұлова «Алло, мы ищем таланты», «Жаңа ғасыр – жаңа ән», «Ттар әуендері», «Үздік музыка кешінің мұғалімі», «Аталар сазы», «Татар моңары» атты халықаралық, республикалық байқаулардың лауреа-ты.

Ол «Білім беру ісінің үздігі», «Қазақстан Республикасының білім беру ісінің құрметті қызметкері», «Қазақ өнерінің қайраткері», «Жылдың үздік маманы», «Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне 10 жыл», «Ескелді ауданының «Құрметті азаматы» атақтары мен медаль және төсбелгілермен марапатта-лып, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері атағын алған.

Жақсылық қасиетің айт, Мейірі тақсы, Жаманның жамандығын айт, Құты қашсын – дегендей, жанында жүрген жақсы адамдарды дәріптеу, олардың игі істерін өзінің тытып өскен жеріне, халқына дәріптеу біздің басты борышымыз. Ұрпаққа үлгі, өскелең жас ұрпаққа негіз болар өрбір ісіне береке, жақсылық, деніне саулық тілейміз.

Арай ӘДІЛ

Адам баласының қоғамда бағалануы, дәріптелуі, ардақталуы – тікелей оның адамгершілік қасиеттеріне байланысты. Егер ол айналасындағыларға қайырымды, адал болып, бүкіл қарым-қатынастарын адамгершілік тұрғысынан реттейтін болса, нағыз адамгершілігі мол жан болып, қоғамдағы сыйлы бағасын да, орнын да иемденеді. Ел ішінде жақсы ісімен, жайдары мінезімен, еткен еңбегімен көпшіліктің құрметіне бөленіп жүретін азаматтар болады. Олардың кейбіреуін күллі ел таныса, тағы бірін өзі туып-өскен өңірі мен қызмет етіп жүрген аймағы ғана біледі. Бірақ бұл адамгершілікті ту еткен азаматтардың беделі мен халқына сіңірген еңбегін бір мысқал да кемітпек емес.

Жақсылық – адамның ойы, ниеті, іс-әрекеті. Жаман пиғылдардан аулақ болып, қай кезде болса да

ТІЛ ОҚЫТУ КУРСТАРЫ: ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕШЕНДЕР ӘЗІРЛЕУ

жөніндегі басқарма қызметкерлері қатысты. Семинар барысында «Нотариат саласына арналған оқу құралының құрлымы және мазмұнымен таныстыру» атты оқу-құралының тұсауы кесілді. Семинарға қатысушылар «ҚАР-ЛАГ» музейіне экскурсия жасады. Қарағанды облысының тілдерді оқыту орталығының мемлекеттік және ағылшын тілі оқытушыларының сабағына қатысып, тәжірибе алмасты. Семинарға қатысқан әр облысының тіл оқыту орталығының қызметкерлері тіл саласындағы өзекті мәселелерді қозғап, өзара пікір алмасты.

А. НҰРБЕК, Жетісу облысының «Тіл» оқу-әдістемелік орталығының Ескелді аудандық филиалының меңгерушісі

Мамыр айының 4-5 аралығында Қарағанды облысының тілдерді дамыту орталығының ұйымдастырумен «Тіл оқыту курстары: заманауи технологиялар мен оқу-әдістемелік кешендер әзірлеу» атты екі күндік тәжірибе алмасу семинары өтті. Семинарға Жетісу облысының «Тіл» оқу-әдістемелік орталығының басшысы Ж. Жолдыбаев, бөлім меңгерушілері А. Қанайбаева, М. Қуанды, Ескелді аудандық филиалының меңгерушісі А. Нұрбек, оқытушылар Ж. Елесбаева, С. Райсова тәжірибе алмасуға барды. Сондай-ақ, Жамбыл, Қостанай, Көкшетау, Қарағанды облысының тілдерді оқыту орталығы басшылары мен оқытушылары, Қарағанды облысының тілдерді дамыту

ЕШКІМДЕ ЕШҚАШАН ҰҒЫМ ҚАЛМАЙДЫ

Жер дүниені дүр сілкінткен сұрапыл соғыс өртінің сөнгеніне 78 жыл толып отыр. Жеңіс күнін тойлағанымен оның салмағы ауыр. Соғыс адамзат жүрегіне өшпес жара салды. Қан майданда қазақ халқы талай боздақтарынан айырылды. Ерлік ешқашан ұмытылмайды. Жеңіс мерекесі – бейбітшілікті сүйген барша адамзат қауымының мерекесі.

елін-жерін қорғауға баулу. Жеңіс күні мектеп оқушылары ескерткіш алаңында сап түзеп құрмет көрсетті. Мерекелік шараға тыл ардагері А. Ғалымов атай, Ауған соғысы ардагері Қ. Бидайбеков және бейбітшілік үшін Қарабах таулы өңірінде өткен әскери іс-қимылдарға қатысқан Е. Иманбеков шақырылды.

Мерекеге келушілер Ұлы Отан соғысында ерлікпен қаза болған жерлестердің аты-жөні жазылған Ескерткіш алаңында бір минут үнсіздікпен Ұлы Отан соғысында қаза болған боздақтарды еске алып, ауыл имамы құран бағыштады. Обеліск алаңына жиналған қонақтар, оқушылар ескерткішке гүл шоқтарын қойып тағзым етті, мерекелік шара мектеп алаңында жалғасты, шарада ауыл әкімі Д. Сапарғалиев Ұлы Жеңіс күнімен барша мерекеге қатысушыларды құттықтап елімізде бейбітшілік болсын, ел іргесі аман болсын деп ақ тілегін білдірді. Ардагерлерде Жеңіс күніне орай алғыс хаттар мен марапаттаулар тапсырды. Шарада мектеп оқушылары Жеңіс күніне арналған жыр шумақтарын оқыды соңы мерекелік концертке жалғасты.

Салтанат УСКЕНБАЕВА, Жалғызғаш ауылдық клуб әдіскері

9-мамыр Ұлы Жеңіс күні қарсаңында Жалғызғаш ауылдық округінде Ұлы Жеңіс күніне орай ауылдық клуб жа-нында орнатылған обеліск алаңы арам шөптерден тазартылып, өктеу, жөндеу жұмыстары жүргізілді.

9-мамыр күні Ұлы Отан соғысының Жеңіспен аяқталғанына 78 жыл толу-ына орай «Ешкімде ешқашан ұмыт қалмайды» атты салтанатты жиын өтті.

Шараның мақсаты: Жас ұрпаққа Ұлы Отан соғысының зардаптарын түсіндіру, оларға патриоттық тәрбие беру, балаларды Ұлы Отан соғысымен, қазақстандықтардың ерлік істерімен таныстырып, ой-өрісін дамыту. Балаларды үлкен адамдар-ды сыйлай білуге, халқымыздың та-рихын құрметтей білуге, қадірлеуге үйрету, жас ұрпақты адамгершілікке,

ЖІГІТТІҢ БАҒЫ – АҚЫЛДЫ ЖАРЫ

Отбасы бақытты өмір сүру үшін ең адымен ол үйде жайлылық, татулық, сыйластық болуы керек. Ерлі зайыптылардың жанжалы көбейген сайын үйдің де, ондағы жандардың да берекесі қаша бастайды. Ал үйде ыдыс-аяқтың сирек сылдырауы үшін қыз-келіншектер өз іс әрекетімен жолдасын ашуландырып алмаса жеткілікті. Ер азаматтың ашуы көп ретте тез тұтанып, тез басылады және ашудың шығуына көп жағдайда әйелдің іс-әрекеті себеп болады. Негізі әйел баласы ер азаматын өз іс әрекетімен әдейі ашуландырмайды, тек бұл байқаусызда болады. Кейде осындай кішігірім, байқаусызда болған ашудың арты үлкен ұрысқа ұласып кетіп жатады. Ендеше ер азаматтардың көпшілігінің әйелдің қандай әрекеттеріне ашуланатынын біле жүріңіздер. Егер ер азаматыңыздың бағы болғыңыз келсе, төмендегі кеңестерге көз жүгіртіп, ақылға, сабырға ерік бергеніңіз жөн. Әйел баласы қандай іс-әрекеттен аулақ болуы керек? Ең алдымен ер азаматтың ашуына тиетін әйелдердің іс-әрекеті. Өзінен кемшілік іздеу Қыз-келіншектер көп жағдайда өзінен кемшілік іздеп, бірде мүсініне, бірде шашына, бірде бет келбетіне көңілі толмай, өз-өзінен алысып жүреді. Жолдасына ұнау үшін сол кемшіліктерін жоюға тырысып, диетаға отырып ағзасын шаршатып, бет келбетіне түрлі косметологиялық, тіпті кейде пластикалық хирургияға да жүгініп жатады. Ақылды болу Ер адам әйелдің көпшілік алдында тым ақылсынып кеткенін ұнатпайды. Тіпті әйелдің айтқаны дұрыс болса да. Әңгімеден аузы босамай Ер азаматтар қажетсіз ақпараттар жиынын қабылдай бергісі келмейді. Әсіресе телефонмен ұзақ уақыт сөйлесу олардың жынына тиеді.

АЙНЫМАС ЖҮРЕК, ЕР КӨҢІЛ ЕР ЖІГІТТІҢ СЕРІГІ!

Бабалардан қалған асыл сөздерді сарқып, жыр-мұраларды парақтар болсақ, ер жігіт, ер азаматқа қатысты өте көп сын-сіпатты ұшырастыруға болады. Мәселен, батырлар жырында еркектің бейнесі «еңсегей бойлы, терең ойлы, өткір көзді, қыр мұрынды, қияқ мұртты, кең иықты, апайт төсті, өткір тісті, жуан білекті, қапсағай денелі, бура санды, кең жауырынды, от ауызды, орақ тілді, темірдей саусақты, жау жүректі, сергек ойлы, ширақ қимылды, кескін сөзді, кесек бітімді, қырандай алғар, сұңқардай өзі, арыстандай айбатты, жолбарыстай қайратты, көк бөрідей қайсар, қабыландай сұсты, бұландай сүйекті, нардай төзімді, ар алдында ақ, сауысқандай сақ...» деп сипатталады. Мұндай білектілердің өзі бірнеше түрге бөлінеді. «Жігіттің сұңқары, жігіттің сұлтаны, жігіттің қыраны, жігіттің арыстаны, жігіттің қабыланы, жігіттің сарасы, жігіттің нары, жігіттің жампозы» деп мақталып жатады емес пе? Өкініштісі, бұл сипаттарды дәл қазіргі уақытта біреуге айта қалсаң, қабақ шытқан, назды жүздерді табасың. Құлағымыз «баяғыда ата-бабаларымыз мынадай болған, анадай болған, қазіргі жігіттердің барлығы ұсақталып кеткен т.с.с...» пікірлерді ести қаласың. Алайда, мақсатымыз өзгені айыптау, уәж айту, сынға алу, кінәліні іздеу, жоқтау емес еді. Абыздардың ауыздарынан шығып, ғасырдан ғасырға жетіп, күні бүгінге дейін қолданыста жүрген мақал-мәтелдер, нақылдарды, Алла мен Оның Елшісінің сөздерін топтастырып, ер жігіт қасиеттерін бір айқындап қойсақ деген ниет қана. Ақылды, арлы, есті жігіт өзіне қажетін сарқып алар...

Аманатшылдық, әйелге, әпке-қарындасқа деген қамқорлық
· Бай болайын деген жігіт айырбасшыл келеді, Адам болайын деген жігіт қарындасшыл келеді.
Көңпейілдік

· Болатын жігіт епшіл, Болмайтын жігіт кекшіл.
Еті тірі, мақсаткерлік, нантапқыш, еңбекқор
· Жаман болатын жігіт шегіншек келер, Кедей болатын жігіт еріншек келер
Аз сөзділік, көп істілік, сертінде тұру, мылжыңдықтан алыс болу
Емен ағаштың иілгені - сынғаны, Ер жігіттің екі сөйлегені - өлгені (халық мақалы)
· Жігітті көркінен таныма, сертінен таны.
· Жігіттің түсін айтпа, ісін айт.
Талаптылық, іске беріктік

Керек іс бозбалаға — талаптылық, Әр түрлі өнер, мінез, жақсы қылық. Кейбір жігіт жүреді мақтан күйлеп, Сыртқа пысық келеді, сөзге сынық.

Кемді күн қызық дөурен тату өткіз, Жетпесе, бірідікің бірің жеткізі! Күншілдіксіз тату бол шын көңілмен, Қиянатшыл болмақты естен кеткізі! (Абай Құнанбаев)

Досқа адалдық, өсек, өтірік, ғайбаттан алыстық

Жолдастық, сұхбаттастық — бір үлкен іс, Оның қадірін жетесіз адам білмес. Сүйікті ер білген сырын сыртқа жаймас, Артыңнан бір ауыз сөз айтып күлмес. (Абай Құнанбаев)

Суық ақыл, жауапкершілік, өздеріне артылған жүкті, аманатты сезіну

«Еркектер әйелдерді билеуші. Өйткені Алла бірін-бірінен артық қылды...» («Ниса» сүресі, 34-аят). Ердің отбасында басшы болуының сыры – әйеліне көркем мәміле жасай алуында жатыр. Ақыл, ой-пікірінің жеткілігінен және қиындықтарға төзімділігінен ер кісі отбасының басшысы болып табылады. Бұл әйелдердің ақылы кем деген сөзді білдірмейді, әрине. Ер адамға басшы болу жауапкершілігі жүктелгендіктен, кездесетін кейбір қиындықтарға төзіп, кейбір кемшіліктерге көз жұмып, өзін сабырға үндеуі қажет болады. Ал, әйел заты, негізінде, табиғатынан бітім-болмысы әлсіз, сезімге жақын, сүйеніп өмір сүруді ұнататын жаратылыс. Егер ер адам әйел затын әрбір нәрсеге есеп ете берсе, әйел еш нәрсе істей алмай қалады. Ал оның қисықтығын түзету – оны сындырып алуға апарып соғады. Оны сындырып алу – онымен ажырасу. Алла Елшісі (оған Алланың игілігі мен сәлемі болсын) айтқан: «Әйелдерге жақсылықты өсиет етіңіздер. Өйткені олар қабырғадан жаратылған. Қабырғаның ең қисығы – ең жоғарыдағысы. Оны түзулеймін десеңіз, сындырып аласыз. Ал, қоя берсеңіз, қисық күйінде жалғаса береді. Сондықтан әйелдерге жақсылықты өсиет етіңіздер». (Бұхари және Муслим жеткізген). «Сендердің әрқайсыларың бақташысыңдар және сендердің әрқайсыларың баққандарыңа жауап бересіңдер: әмірші өзінің қол астындағыларға бақташы саналады, еркек өзінің жанұясының бақташысы, әйел де күйеуінің үйінде бақташы, әрі өзінің бақташылығына және оның балаларына жауапты. Сонымен, әрқайсың бақташысыңдар және әрқайсың баққандарыңа жауапкершілік көтересіңдер». (хадис Бұхаридан)

Жомарттық, мәрттік
· Жомарт бергенін айтпас, Ер айтқанынан қайтпас.
· Ер азығы мен бөрі азығы – жолда
· Кең пейілді кемімес, тар пейілді кеңімес.
Жауапкершілік
· Болар елдің баласы он бесінде баспын дер, Болмас елдің баласы отызында жаспын дер.
Ағайын-туысшылық, жақынның қамын жеу
· Мал қонысын іздейді, Ер жігіт туысын іздейді.
Елжандылық
· Ердің жақсысы Елімен ойласады. Әйелдің жақсысы, Ерімен ойласады.
· Адам болатын жігіт алдыменен өз нәпсісін билейді.
Сонан кейін ауылын билейді. Ауыл билеген аймағын билейді.
· Пайдасы бар жігіттер, дария шалқар көлмен тең. Пайдасы жоқ жігіттер, ем қонбайтын шелмен тең.
· Ел болатын жігіттер, Ел намысын жыртады. Ел болмайтын жігіттер, Елін ұрлап құртады. Даналық, алғырлық
· Алғыр жігіт ақылына қарай іс қылар,
Олақ жігіт оңай жұмысты күш қылар
· Қойдан қойдың несі артық, Қол басындай еті артық. Ерден ердің несі артық, Ойлап айтқан сөзі артық.
Намысқойлық
· Қоянды қамыс, ерді намыс өлтіреді.
· Жігітке жар қымбат, намыс пен ар қымбат.
· Қара бет болып қашқаннан, Қайрат көрсетіп өлген артық.

ЖШ Ақпарат

қояды. Тәрелкедегі асқа ортақтасу Әйел баласы өте қызық, түсініксіз жандар. Тіпті тағамды өзіміз жасап, өзіміз шай құйсақ та жолдасымыздың тамағынан бір жеп, шайынан бір ұрттап қалып жататын кездеріміз кездеседі. Әсіресе мұндай жағдай дәмхана, мейрамханаға барған кезде көп орын алады. Ондағы ас мәзірінің көптігі кейде миды шатастырып жібереді. Сондықтан жолдасыңыздың тағамы сіздікіне қарағанда дәмдірек көрініп жатады және «Сенің тамағыңның дәмін көрсем бола ма?» деп Ал бұл ер азаматқа ұнамайды. Ер азамат өзіне не керек екенін және қанша мөлшерде ішетінін жақсы біледі.

Кешігу, ұқыпсыздық
Қыз-келіншектердің тірлігі, әсіресе бір жерге шығатын кезде жұмысы көбейіп кетеді. Сондықтан болар біз көп ретте кешігіп жүреміз. Алайда бұл ер-азаматтарға ұнамайды. Келіншегінің дайындап қойған киімін киіп алып, ол боянып, киініп шыққанша шыдай алмай «бол да болдың» астына алатын аға – інілерді көріп жүрміз. Көп уақыт күтуді ер азаматтар уақыт ұрлау деп түсінеді.

Сапақтық
Ер азаматтарға әйелдің өз-өзіне қарамауы немесе үйінің шашылып, жиналмай тұруы мүлде ұнамайды. Ер азаматтың бірінші ретте көзбен жақсы көретінін ұмытпау керек. Сондықтан жанында жүрген адамының жинақы, үйінің реттеліп жайлы болып тұрғанын жақсы көреді.

Бұрынғы ара-қатынас немесе өзге де жігіттер туралы сөз қою
Жалпы ер азаматқа өзін өзгемен салыстыра қарау, өзге жігіттер туралы әңгіме қозғау мүлде ұнамайды. Ал бұрынғы ара қатынас туралы айту жолдасыңыздың жанын жаралауы мүмкін.

Кекшілдік
Қыз-келіншектер көп нәрсені ойында сақтап қалады. Әсіресе жолдасының әрбір ұрысқан кездегі сөздерін, берген уәделерін, іс әрекетін қатты есте сақтайды және ол келесі бір ұрыс кезінде міндетті түрде айтылады. Ал бұл ер азаматқа мүлде ұнамайды.

Жеке шекарасына өту
Әрбір адам жеке тұлға болған соң өз жеке шекарасы болады, оны әркім мейлінше қорғауға тырысады. Әсіресе ер азаматтар жолдасының өз шекарасына өткенін білсе бірден ашуланатыны сөзсіз. Оларға оның телефонына, ноутбугына т.о жеке заттарына тиіскен, олардың орындарының ауысқаны мүлде ұнамайды. Сондай-ақ демалам деген күнінде үйдің жұмыстарын істеп тастамай деген ұсыныс та оның ашуын тудыруы мүмкін. Ырыққа көнбеу, қырсықтық

Ер азаматтар қыз-келіншектердің қырсықтығын көтере бермейді. Ырыққа көнбейтін, өзінен шамалы төмендемейтін қыз-келіншектер жігітті өзіненкөрі итереді. Қызғаныш Әйел баласының үнемі, болмашы жағдайдан қызғана беруі ер азаматтың ашуын шығарады. Әйелі қызғаншақ ер азаматтар кез-келген ортада өзін қатты ыңғайсыз сезінеді.

Ас пісірудегі икемсіздік
Ер азаматтың махаббатына жол асқазаны арқылы деп бекер айтылмайды. Олардың ойынша кез-келген қыз баласы асты жақсы пісіре білуі керек. Қанша жерден сырттан тамақтанып келсе де, үйде тамақ болмаса ашуға беріледі.

Дұрыс жасалмаған макияж
Беттегі секпіл, қалдар ер азамат үшін аса бір қорқынышты емес. Алайда бояуды шектен тыс, асыра қолдану ер жігітті кері итереді. Ер азаматтың ашуына тиетін сөздер Іс-әрекетінен өзге қыз-келіншектер кейде ер азаматын сөзбен де қатты ашуландырып алып жатады. Ендеше қандай сөздерді ер азаматқа айтуға болмайды? «Еркек сияқты жүрші» «Саған ұнамаса кете бер немесе кетемін» «Өзіңді көрсетіп, көзге түсіп қалсаң» «Қайда болдың?» «Саған кім хабарласып жатыр?» Жоғарыдағы келтірілген жағдайлардан алшақ болғандарыңыз жөн. Сонда отбасыларыңыздың беріктігі нығайып, арта түседі.

Дайындаған:
Э.БАЗАРБАЕВА

ДОСТОЙНЫЙ СЫН ЖЕТИСУ

после этого громким, четким голосом высказывал её. Известны его изречения: «Только Аллах знает, что ждет нас впереди», «Не защищай плохого человека – он опозорит тебя!», «Избегай трудных путей, сохраняя в целостности народ». Мудрец цвелорил, что надо жить жизнью народа. Он наставлял молодых: «Исполняй работу по силам и сохраняй свою честь». А еще он говорил, что горбатого только могила исправит – дурной человек никогда не осознает заботы о нем. «Воспевай и уважай хороших людей, тогда и сам возвысишься».

Как бия, его волновала судьба народа, и в подтверждение этому служат такие слова, которые со временем стали пословицей:

- Не будет единства – не будет и сплоченности народа. Степь украшает зеленая трава, а народ украшает молодежь. Не будет доброго дела, если к нему приступить необдуманно.

К нему без конца шли и стар, и млад, и богатый, и бедный и для каждого у него был ответ на задаваемый вопрос. Народная память хранит одну такую показательную историю.

Пришел к Балпык би один джигит, которому едва исполнилось 25 лет. Вот он и спросил: - Скажите, ата, каким человеком я стану? Долго смотрел на него ата, а потом сказал: - Хочешь быть хорошим человеком – будь умным, уважай любовь и человеческие чувства; хочешь отличаться – старайся. Ведь у тебя впереди вся жизнь.

Или еще пример. ...Однажды встретились Кабылиса, Ескельды и Балпык. И сказал тогда Балпык: - Аминь, я даю бата, пусть поддержат меня Кызыр-ата, пусть всегда будут жить старшие братья, а младшие перенимают их ум.

Он считал, что все зависит от самого человека. Человек сам должен стремиться к лучшему, всегда заботиться о себе, о чистоте своих помыслов, и Аллах не оставит его незамеченным. У народа есть крылатое слово, что жизнь научит многому.

Балпык би говорил: «Не хочешь вредить себе – не хвастай, не слушай посторонних. Будешь милосердным – будет у тебя много друзей».

Однажды он заметил: когда хан сердится, это не предвещает добра. Или: правитель зависит от народа, хотя считает себя Аллахом...

Мудрые высказывания, праведные дела Балпыка би пережили время, и уже в этом заключается уникальная особенность выдающегося предка.

Во времена угрозы захвата казахских земель со стороны Джунгарского военно-феодалного государства, известные исторические деятели Ескельды би, Кабылиса жырау, Кабанбай батыр, держа совет, решили послать разведку в стан калмыков.

Балпык би со своими знаниями языка и дара дипломата как нельзя лучше подходил для этой миссии. Сведения, добытые Балпыком, во многом превосходили победу казахского войска. В тот период как раз предводителем калмыков был славный батыр Калдан-хан. Это известный исторический персонаж, хан Джунгарского государства – Калдан-черин, или - Галдан-чурин.

Позволим себе процитировать газету «Шалкар» от 6 февраля 1991 года, присланную исследователем из КНР Зейтколлой Саником:

«...в 1716 году рука джунгар протянулась от Или до Аягуза. А война 1723 года у всех в памяти. Джунгары, разделив 70-тысячное войско на 7 частей по 10 тысяч воинов в каждой, обрушились на казахскую землю. Первые десять тысяч возглавлял сын Сыбан-Рабадан Хахдан-Черин, дошедший до Балхаша и отрогов Каратау».

В то время жетысским батырам Ескельды и Балпыку было одному 34, а другому 31 год. Возраст как раз подходящий для свершений подвигов настоящих мужчинами! Они выказали высочайшее мужество и отвагу во имя освобождения Родины от захватчиков. Становясь одним из предводителей национально-освободительного движения против нашествия джунгарских калмыков, Балпык би, наряду с мудрецами и батырами Жетысу Ескельды би и Кабылисой жырау в это трудное и сложное время плечом к плечу встали грудью на защиту своего Отечества.

В течение столетий джунгарские калмыки постоянно совершали набеги на казахские земли, оттесняя народ с обжитых земель, держали казахское общество в состоянии

постоянного напряжения. Организованный отпор агрессивным устремлениям джунгарским феодалам начался в 1726 году. Казахские ополчения в 1728 г. на берегу реки Буланты нанесли агрессору поражение, а в 1730 г. разгромили джунгарские войска к югу от озера Балхаш, в районе Аныракай. Балпык, Ескельды, орак батыр, возглавляли войска жалайыров при Аныракайской битве.

Известно, что Балпык би вместе с Ескельды би, акыном Кабылисой, батыром Ораком помогли жалаирам перекочевать с берегов Сырдарьи и Шу в освобожденные от врагов Жетысуские края. Они много сделали полезного для народа. Ескельды и Балпык возглавляли войска, а Кабылиса жирау своими глубокими мыслями и пламенными речами поднимал дух народа.

Современному писателю-фольклористу Оразу Исмаилулы выпало счастье встретиться с аксакалом Апсенетом, когда тому было 85 лет, и жил этот потомок Балпык би в селе Копа Кербулакского района. Писатель узнал, что в доме аксакала бережно хранятся кое-какие вещи, принадлежащие знаменитому предку, батыру и судье. Мудрый аксакал внял совету исследователя и сдал эти вещи в областной краеведческий музей, где они заняли достойное место в экспозиции как самые ценные реликвии прошлого.

Со времен хана Аз-Тауке не защищали воров и преступников – такого закона придерживались и в те времена, когда Балпык был еще молод.

Однажды его брат Кешеубай заподозрил свою жену в измене, обвиняя её в связи с баксы – целитель. Соперника он убил на месте, потому то и вышел страшный скандал. Родичи баксы приехали, чтобы устроить погром аула Кешеубая. Собрались все старшины с надеждой разрешить дело мирным путем. Когда спросили мнение Балпыка по этому поводу, несмотря на молодость, он сказал вполне мудро: «Но ведь целитель был убит на месте преступления, его вина доказана, - зачем же его защищать?»

Балпык - не просто мудрец, учивший добру, не просто красноречивый оратор, но и человек, возглавивший народ в трудное время, вождь.

В сентябре 1994 года, когда в нашей стране широко и массово отмечалось 300-летие Балпык бия, группе исследователей попала в руки рукописная книга Ильеса Жансугурова, которая находилась в Академии Наук КазССР с 1944 года, потому как была сдана туда вдовой классика Фатимой Габитовой. Кстати, опись этой книги храниться и в литературном музее И.Жансугурова города Талдыкоргана.

На старых пожелтевших страницах ученые-филологи обнаружили сведения 74-летние давности о Балпык би, написанные арабским шрифтом самим Ильесом-агой. Заголовок рукописи гласил: «Жалаир Балпык би. Из уст Мусапира Косымхана». Вот её дословный перевод:

«В давние времена правил тремя народами: киргизами, казахами, сартами – албан Мамбет. Это был замкнутый, сильный, суровый человек. Дом его был переполнен богатством: шелковыми коврами, одеялами, подушками и многим другим. Мамбет был таким надменным, что даже когда в дом к нему приходили люди, он лежал, облокотившись и укрывшись чапаном, не поднимая головы. Добродушные, жизнелюбивые сарты, киргизы, казахи боялись даже зайти к нему в дом. А если и заходили, то не решались к нему-либо прикоснуться в его доме, а располагались возле двери. Ну, а на почетное место в юрте вообще никто не садился.

Однажды пришел по одному делу к Мамбету жалаир Балпык, сел около двери и как только начал говорить, Мамбет прервал его: - Жалаирцы – должники мои, - произнес он грозно, и больше не стал с ним разговаривать.

Об этом услышал Турлымбет, человек из того же рода.

- Если этот недостойный не стал разговаривать с самим Балпыком, посмотрим, как он будет разговаривать со мной, - так сказал Турлымбет и совравшись отправился в дом к Мамбету. Он прошел на почетное место и невзирая ни на что и даже не поздоровавшись, сел. Жена Мамбета преподнесла ему чашку кофе, но и его он не принял. Но она все равно поставила кофе перед ним. Насупившись, сидел Турлымбет и не говорил ничего. И тогда жена правителя обратилась к нему:

- Эй, бедняк, ну что ты за человек. Будешь ты кушать или нет, меня не волнует, но посуду мне освободи.

Турлымбет взял ложку в руки: - Я обшел шесть алашев, после меня, наверное, нигде не осталось кофе. И к бию аргыну Караменде ходил, он встречал

меня. И вот пришел к Мамбету, который, конечно же не Бог, хоть и считает себя им, но все же правитель трех народов. И вот он встречает меня. Ох, кофе, кофе, куда не пойдешь, от самого дома преследуешь меня. И смерть моя, наверное, от тебя будет! – и стал недовольно бить ложкой по кофе, пока Мамбет не поднял свою голову.

- Эй, ты кто такой? – сказал он.

- Я жалаир, - ответил Турлымбет.

- Вижу, ты хитрец с большим умом. А я вот хоть зовусь правителем, но так никогда и не смог ни опередить жалаирцев, ни рассчитывать с ними.

- Балпык подобен скакуну Аманбека, которому ничего не стоит скакать без остановки с пятницы до пятницы, а кто ты по сравнению с ним? – грозно сказал Турлымбет.

Тогда Мамбет, посмотрев на свою жену, говорит:

- Я слышал, что у жалаирцев есть один хитрец, наверное, этот он самый.

- Возможно, видишь, как он странно ведет себя, - сказала жена.

Мамбет поднялся, и жена, захохотав, сказала:

- Для такого уважаемого гостя у меня присасено кое-что и повкуснее кофе, - и из серебряного сундука достала жент и поставила перед Турлымбетом.

Оправдываясь за поданное кофе, Мамбет попросил Турлымбета никому не рассказывать про этот случай. И напоследок подарил ему коня и шубу.

Эту историю услышал один сарт, приехавший в тот аул после Турлымбета и распространил её всему народу. Дошла она и до Балпык бия. Пригласив Турлымбета к себе, он сказал:

- О, жаргым, не ценил я тебя раньше. Слышал я, как ты осадил за меня гордого Мамбета. И за это тебе мой подарок: конь и верблюд».

Помимо всего рассказанного про Балпык би, следует добавить, что он был еще и ясновидящим.

Однажды, когда бий заночевал на Бектау, то увидел во сне своих будущих детей: Телекси и Суранши и двух дочерей. У Телекси было двое детей: Байгоныз и Темозы. От Темозы родился Иманбек, от Иманбека – Нусулбек, а от Нусулбека родился Апсенет.

По ходу добавим несколько слов о поколении Балпыка. Все его дети выросли достойными людьми. Особенно отличился старший сын Туленше. О нем хорошо отзывался Чокан Валиханов, в своё время сказавший, что дети Балпыка получили прекрасное воспитание и были достойны своего отца, бережно сохраняли в памяти его наказы.

Беленше был достойным продолжателем семейной традиции, как бия, его высоко ценила российская царская администрация. Он оказался носителем прекрасных дипломатических качеств. И сын его Оспан тоже стал бием.

О скромности и мудрости Балпык би говорит и то, что почитая Ескельды би, который был старше на два года, он просил похоронить его ниже могилы Ескельды на две версты. В течение более 300 лет ноютуч у их изголовья больные и страждущие, чтобы получить облегчение. Сильная вера помогает им преодолеть свои недуги. Случается и так, что даже большой скот прогоняют неподалёку от святых могил, веря, что это поможет справиться с несчастьем и сохранить поголовье. К аулие обращались за помощью и при их жизни.

Вот, какое высказывание есть у Чокана Валиханова по поводу темы аулие (праведник): «Казахи высоко чтут память умерших и преклоняются перед их духами. В трудные моменты вызывают их, прося помощи. Если же приходит успех, то благодарят за это Бога и духов своих предков».

Согласно существующей народной энциклопедии, появившейся в Казахстане в 1971-1978 годах, в которой тема аулие трактуется следующим пояснением: «Аулие – религиозное понятие, согласно которому умершие предки влияют своим духом на жизнь последующих поколений. Люди, обладающие качеством аулие, и после смерти имеют сильное влияние. Поэтому места их захоронения считаются святыми. По народным верованиям тот, кто преклоняется перед духом аулие, не будет оставлен его вниманием и заботой. Дух аулие приносит счастье и облегчение в трудный момент, к нему обращаются за помощью отчаявшиеся люди».

Интересно, что подобное можно наблюдать и в христианской вере – там тоже есть свои святые места, святые люди и исцеляющие мощи.

У казахов принято приносить в жертву духам баранов, посвящая животных их памяти, ночевать у святых захоронений,

испрашивая помощи в несчастьях. Всякий страдающий идет к святой могиле со своим. У кого нет детей – просит святого послать им ребенка, кто болен – просит исцелить.

О святости Балпык би говорит и тот факт, что уже в советскую эпоху, прокладывая Турксиб, власти сравняли с землей ничем не приметную могилу, уложили рельсы. Наутро строители увидели разбросанное и искореженное железо, разрушенную дорогу. Тогда, не боясь репрессий, люди, знавшие историю и обычаи казахов, И. А. Шифрин С. Нурсеитов, К. Байсаков, Б. Байрзов объяснили, что здесь похоронен великий человек и дорогу увели на 30-40 км дальше от святого места.

...Сразу за селом Оян по трассе Уштобе – Кальпе, дорога берет круто влево. Место это исторически считалось святым. Несмотря на все запреты и осуждения, в давние годы сюда непременно приезжали паломники, чтобы отдать дань памяти Балпыку. Здесь сначала был небольшой мавзолей на могиле Балпыка, подпольно сооруженный из глины, затем из кирпича, но время сказывалось на разрушении этих построек. И тогда, уже в новых условиях, за три года был возведен новый мавзолей, облицованный белым мрамором, торжественное открытие состоялось 16 сентября 1994 г. и было приурочено к 300 - летию со дня рождения святого.

Мавзолей - сложное переплетение архитектуры и строительного искусства. При его возведении использованы местные материалы - мрамор привезли из карьера, а добылся близ озера «Новый мир», надгробный камень из черного гранита спустили с гор близ Сарыозека, отсюда же привезли материал по благоустройству территории комплекса. Купол из оцинкованной жести изготовили рабочие ремонтно-механического завода, арматуру, цемент поставили из дорожно-ремонтных механических мастерских станции Уштобе, ажурные двери и решетку окон отлили в Уштобе.

К мавзолею ведут мраморные ступени, и сразу же за чугунной ажурной дверью, открывается зал, где находится захоронение Балпыка. Об этом говорит надпись на большом гранитном камне: «Здесь покоится аулие, Бий, батыр Балпык Дарипсалыулы (1694 - 1782)».

Первым смотрителем (шырыкшы), по преданию, являлся Отеген ата.

Нынешний шырыкшы могилы святого Амангельды Онгаров является 12-м из их числа. В 1920-30-е гг., смотрителем был дед Онгарова - Ахметше, прямой потомок батыра Балпыка, с супругой Назилий. Ахметше Курманбеков умер в 1954 г. Смотритель А. Онгаров выполняет свои обязанности с 1994 г. на добровольных началах: встречает посетителей, читает Коран, осуществляет уборку мавзолея. В 2007 г. на средства общественности и при содействии районного и сельского акиматов осуществлен капитальный ремонт мавзолея Балпык би.

О памяти. В областном центре – Талдыкоргане есть улица Балпык би (бывшая ул. Коммунистическая). На площади перед бывшим кинотеатром «Казахстан» с октября 2006 года возвышается монумент, названный «Уш байтерек», где Балпык, Ескельды, Кабылиса – три человека, которых соединила земная судьба, и на этот раз все трое вместе, кидают взоры на любимые горы, плодородные равнины – благословенный край Жетысу, который они в своё время отстаивали. В Уштобе при входе на парковую аллею поставлены памятники – бюсты Балпык би и Ескельды би. Село городского типа и административный центр в Коксуйском районе с 1997 года носит название Балпык Би (до 1942 года он назывался Дунгане, затем до 1997 – Кировский). Здесь прославленному земляку поставлен памятник.

В областном историко-краеведческом музее имени М. Тынышпаева бережно хранятся экспонаты - предметы, некогда принадлежавшие историческим деятелям XVII-XVIII вв. Это каменная зернотерка, четки и стремя Балпыка би, кумган Кабылисы жырау, уникальное и дорогое приобретение, в 1985 году привезенное со станции Жоламан Кербулакского района, - дуплыга (кольчуга) Балпыка.

Завершая рассказ о жизни и делах такого человека как Балпык-ата, Балпык-аулие, батыра и оратора, которому в 2019 году исполнилось 325 лет со дня рождения, хотелось донести до сознания современного читателя огонь его души, его устремленность и верность, духовное родство с народом казахской степи. Такие люди как Балпык би – это наша совесть и наша человечность. Вот кого испокон веков называли нашими духовными учителями.

Андрей БЕРЕЗИН, писатель-краевед

СІРІҢКЕ БАЛАЛАРҒА ОЙЫНШЫҚ ЕМЕС!

Балалардың отпен ойнауын және өрт кезінде балалардың қаза болуын болдырмау үшін, үлкендер балаларға мұқият болулары қажет, әсіресе кішкентай бүлдіршіндерге және нақты заттарға көңіл бөлу қажет. Егерде Сіздің балаңыз отқа қызығушылық танытса, оның қаншалықты қауіпті екендігін түсіндіру қажет.

Балалар әртүрлі себептермен өрттерді тудыруы мүмкін: Әлемді танып келе жатқан баланың отқа қызығушылығымен ұмтылысы жәй құбылыс болып саналады; Кейбір балалар өздеріне көңіл аудару үшін өртті тудыру мүмкін;

Басқа балалардың ықпалымен қасақана өрт қою мүмкін; Кішкентай ғана оттың қауіпті өртке айналып кететінін балалар біле бермейді;

Балалар отпен ойнауын болдырмау үшін не істеу қажет:

1) Сіріңке және оттықты қол жетімсіз және сенімді жерде сақтаңыздар, балалар жоғарыға мініп алу керек болса да, оларды алып алады;

2) Баланы үйретіңіз, от — ол ОЙЫНШЫҚ емес екендігін, жылыту және тамақ дайындау үшін арналған ҚҰРАЛ екендігін және осы құралмен үлкендер жауапкершілікпен және қауіпсіздік шараларын, қолданулары тиіс екендігін және осы құралмен

үлкендердің істерін қайталауға үйренеді және қауіпсіздік шараларын сақтай отыра, қолданулары тиіс екендігін;

3) Балалардан сіріңке мен оттықты Сізге алып беруді сұрамаңыздар, балалар үлкендердің істерін қайталауға үйренеді және жиі оларды қолданады;

4) Кішкентай балалар тауып алған сіріңке немесе оттықтарды Сізге беруін үйретіңіз, оларды жауапкершілік сезімін танытқан үшін мақтаңыздар;

5) Балалардың отпен ойнауын назарсыз қалдырмаңыз;

Оттықтар, ұшқыннан теріде қалған іздері, отпен тесілген киімдер;

6) Балаларды «101», «112» ТЖ қызметін шақыруды телефонда теруге үйретіңіз;

Үлкендер балаларға тұрақты қарап отыру қажет, аз уақыт болса да оларды жалғыз қалдырмауға тырысыңыздар.

Егер балаларыңыз өрт қауіпсіздік ережелерін сақтасын десеңіз, алдымен өздеріңіз оны сақтаңыздар.

ЕСТЕ САҚТАҢЫЗДАР: Баланың өмірі СІЗДІҢ қолыңызда және ол БАҒАЛАНБАЙДЫ!!!

**Қ. ӘШІМОВ,
Ескелді ауданының
ТЖБ аға инженері
азаматтық қоғау
аға лейтенанты**

ПРАВИЛА БЕЗОПАСНОГО ОТДЫХА В ЛЕСУ

Лес — это зеленая одежда земли и наше самое большое богатство. Самым грозным врагом леса всегда был огонь. В настоящее время в большинстве случаев его возгорания виноват сам человек. Но выполняя несложные правила пожарной безопасности в лесах, можно сохранить природу и не допустить масштабного бедствия.

Лесные пожары оставляют после себя опустошенную на долгое время территорию. А начинаются они подчас из-за недооценки опасности огня и нарушения правил поведения в лесу. Оброненный окуроч, брошенная после пикника стеклянная посуда и непотушенное кострище — всё это потенциальные источники пожара.

В современном обществе стал очень модным зеленый туризм. Но не все новоявленные туристы владеют даже азами пожарной безопасности на природе. Не задумываясь о последствиях, они раскладывают костер для приготовления пищи под деревьями, около кустарников, не следят за ним.

Огонь в лесу часто бывает жизненно необходим: он согревает, высушивает одежду, дает возможность выпить чай и приготовить. Но нужно знать правила обращения с ним, иметь элементарные практические навыки по разведению и тушению, разбираться в видах и способах его разложения.

Чтобы умело развести костер в лесу

надо запомнить для себя несколько основных шагов:

должен быть проведен тщательный подбор места разведения; обязательная подготовка площадки; заготовка топлива и растопки. Любая оплошность при обустройстве костра может разрушить экологическое равновесие. Например, жар огня вблизи деревьев сильно нагреет их кору и живые ткани. Дерево может погибнуть. Нагретая до высоких температур почва спекается и становится безжизненной.

Существует ряд правил для «безопасного костра»:

в сухую погоду разжигайте костер только на песке или камне, по берегам водоемов, на полянках с зеленой травой; уберите от огня все горючие предметы на расстоянии более полуметра; для экстренного тушения костра держите вблизи несколько емкостей с водой; положите рядом пучок нарезанных веток для захлестывания огня; никогда не разводите огонь около смолистых деревьев, у деревьев с дуплами, на старых вырубках; густая трава, мох, лишайник могут стать причиной возгорания окрестных деревьев; не разводите высоких и больших костров: несколько маленьких могут принести вам больше пользы; если вы увидели старое кострище — воспользуйтесь им; если не нашли подходящего места, снимите верхний слой почвы с дерном и разо-

жгите костер на земле без органической подложки. Разводите костер не меньше чем в трех метрах от палаток с подветренной стороны. Не забудьте, если вы находитесь в заповедном лесу, то в нем обязательно устроена площадка для костра. Самовольное ее перенесение наказывается по Закону.

Вы провели хороший уик-энд в лесу или закончили поход. Позаботьтесь о том, чтобы лес при этом не пострадал. При уходе с места отдыха или стоянки ликвидируйте костер: залейте водой, закидайте влажной землей и притопчите.

Даже если вы тушили костер вечером, утром снова проверьте место: могут остаться тлеющие угольки. Пощупайте пепел и золу — они должны быть холодными. Перекопайте вместе с ними этот участок. После тушения костра не уходите сразу, подождите минут 15–20. Только убедившись, что всё в порядке, можете уйти.

Только от нашего правильного отношения к огню зависит пожарная безопасность в лесах. Выполняя простые правила поведения на природе, можно существенно убавить количество лесных пожаров.

**Қ. ӘШІМОВ,
Инженер ОЧС
Ескелдинского района
старший лейтенант
гражданской защиты**

БЕЗОПАСНОСТЬ НА ВОДЕ

Наступила пора летних купаний и лодочных прогулок. Но вот беда и купающиеся и катающиеся на лодках нередко нарушают самые элементарные правила на воде.

Чтобы избежать несчастного случая, надо знать и соблюдать меры предосторожности на воде.

Для купание лучше выбирать места, где чистая вода, ровное песчаное дно, небольшая глубина, нет сильного течения и водоворотов.

Начинать купание следует в солнечную, без ветренную погоду при температуре воздуха 20-25 градусов, воды 17-19 градусов. Входить в воду надо осторожно, на неглубоком месте остановиться и быстро окунуться с головой. В воде можно находиться 10-15 минут. Ни в коем случае не доводить себя до озноба, это вредно для здоровья. От переохлаждения в воде проявляются опасные для жизни судороги, сводит руки и ноги. В таком случае плыть надо на спине. Если растеряться и перестать плыть то можно утонуть.

Часто вода попадает в дыхательные горло и мешаю дышать. Чтобы избежать от нее, нужно немедленно остановиться, поднять голову как можно выше над водой и сильно откашляться. Если при этом, стоя в воде, энергично работать руками и ногами (давить на воду сверху вниз), то можно еще выше поднять голову над водой, что поможет пловцу лучше откашляться.

Попав в сильное течение не надо плыть против него, иначе легко можно выбиться из сил. Лучше плыть по течению, постепенно приближаясь к берегу.

Никогда не следует подплывать к водоворотам — это самая большая опасность на воде. Он затягивает купающегося на глубину и с такой силой, что даже опытные пловцы не всегда в состоянии выплыть.

Попав в водоворот, наберите побольше воздуха в легкие, погрузитесь в воду, и сделайте сильный рывок в сторону по течению, всплывайте на поверхность.

Запутавшись в водорослях, не делайте резких движений и рывков, иначе петли растений еще туже затянутся. Лучше лечь на спину и постараться мягкими, спокойными движениями выплыть в ту сторону, откуда приплыли. Если это не поможет, то нужно, подтянув ноги, осторожно освободится от растений руками.

Еще более опасно нырять в местах неизвестной глубины, т.к. можно удариться головой о песок, глину, сломать себе шейные позвонки, потерять сознание и погибнуть.

Не менее опасно прыгать головой в воду с плотов, пристаней и других плавучих сооружений под водой могут быть сваи, рельсы, камни и т.п. Нырять можно лишь там, где имеется для этого достаточная глубина, прозрачная вода, ровное дно.

Опасно купаться в холодную погоду у берегов, усеянных камнями, у глубокого побережья. В сильный прибой при крутом склоне дна волны относят уставшего пловца к линии прибой, что грозит ему гибелью.

Необходимо помнить, что соблюдение мер предосторожности — главное условие безопасности на воде.

**К. АШИМОВ,
Инженер ОЧС
Ескелдинского района
старший лейтенант
гражданской защиты**

СТЕПНЫЕ ПОЖАРЫ

Большой урон сельскохозяйственным угодьям и лесным массивам приносят лесные и степные пожары, происходящие в жаркое время года, одной из основных причин возникновения лесных и степных пожаров является неконтролируемые отжиги и сжигание прошлогодней соломы, проводимые сельхозпроизводителями, а также поджоги не известными лицами травостоя, неосторожное курение, детская шалость с огнем.

В связи с наступлением пожароопасного периода, во исполнения Закона РК «О пожарной безопасности» от 22 ноября 1996 года и Постановления Правительства РК от 27 июня 2007 года за №542 всем Акимам сельских округов, руководителям крестьянских хозяйств и других с/х объектов необходимо привести в готовность привлекаемую для тушения горно-степных пожаров технику, обеспечить ее запасом ГСМ, всех членов добровольных противопожарных формирований обеспечить хлопучками, обработать порядок сбора членов ДПФ в случае возникновения пожара, а также необходимо организовать объездчиков на своих землях, произвести опашку шириной не менее 4 м степных массивов по границам земельных наделов, запретить неконтролируемые отжиги травянистой растительности.

Акимы сельских округов, руководители крестьянских хозяйств и других сельскохозяйственных объектов, отдел по чрезвычайным ситуациям Ескелдинского района строго предупреждает, что в случае возникновения лесно-степных пожаров на Ваших землях, виновные лица будут привлечены к административной ответственности по ст.249 КоАП РК (Несоблюдение требований по охране атмосферного воздуха и пожарной безопасности при складировании и сжигании промышленных и бытовых отходов) в виде штрафов до 120 МРП, а также по ст. 312 КоАП РК (Нарушение или невыполнение правил пожарной безопасности) в виде штрафов до 50 МРП.

В случае распространения огня на населенные пункты и нанесения вреда здоровью и имуществу граждан виновные лица будут привлекаться к уголовной ответственности согласно установленного законодательства.

**А.МУСТАБЕКОВ,
Гл. специалист ОЧС
Ескелдинского района
капитан п.п.с**

МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ СПОРТ МИНИСТРЫҢИ КЕЙБІР СПОРТ ТҮРЛЕРІ БОЙЫНША БАЛАЛАРДЫҢ ЖАС ЖӘНЕ ФИЗИОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІН ЕСКЕРЕТІН БІРЫҢҒАЙ СТАНДАРТ ӨЗІРЛЕУДІ ЖОСПАРЛАП ОТЫР

Мәдениет және спорт вице-министрі Сәрсен Құранбек Қазақстандағы ДДҰ елдік кеңсесінің ұлттық үйлестірушісі Лаура Өтемісовамен кездесті. Тараптар балалар мен жасөспірімдердің денсаулығын жақсарту бағытындағы іс-шараларды талқылады, Қазақстан Республикасы Мәдениет және спорт министрлігіне хабарлайды.

Кездесуде бірқатар тақырыптар талқыланды: балалардың шектен тыс семіздігі және отырықшы өмір салты, дұрыс тамақтану, жарақат алу, физикалық белсенділікті бөлу және т.б.

Тараптар өскелең ұрпақ арасында дене шынықтыру мен спортты насихаттау басымдыққа ие болуға тиіс екенін, алайда осы екі ұғымды ажыратып, спорттық даярлықтың ұлттық стандартын енгізу қажет екенін атап өтті.

«Балалар мектепке белгілі бір жастан бастап барады, сондықтан балалардың физиологиялық және психологиялық ерекшеліктерін және

олардың физикалық белсенділікке дайындығын ескеретін кейбір спорт түрлері бойынша бірыңғай стандартты белгілеуіміз керек. Егер бала кейбір спорт түрлерімен тым ерте айналыса бастаса, бұл оның физикалық немесе психикалық денсаулығына зиян тигізуі мүмкін. Әсіресе, жекпе-жек түрлері туралы айтатын болсақ, ДДҰ сарапшыларымен бірге осындай стандартты өзірлегіміз келеді», - деді Мәдениет және спорт вице-министрі Сәрсен Құранбек.

Өз кезегінде Лаура Өтемісова ДДҰ-ны жарақаттану тәуекелі жоғары спорт түрлері бойынша жас шектеулері мәселесінде қазақстандық тарапқа кеңес беруге дайын екендігін мәлімдеді.

«Бізге физикалық белсенділік мәселелерімен айналысатын бөлім бар. Атап айтқанда, осындай зерттеулер жүргізетін Португалиядан келген сарапшылар жұмыс істейді. Сонымен қатар, бұл мәселеде Қазақстан үшін басқа елдердің озық тәжірибелерін зерделеуге және талдауға дайынбыз», - деді ДДҰ-ның Қазақстандағы кеңсесінің ұлттық үйлестірушісі.

ЖАЛДАМАЛЫ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕР МЕН ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕР МӘМС ТӨЛЕМДЕРІ ТУРАЛЫ НЕ БІЛУ КЕРЕК?

Жұмыс беруші қызметкерді МӘМС үшін жарналар мен аударымдар туралы хабар-дар етуі тиіс.

Қызметкерге төлемнің екі түрі түседі: Аударымдар - оларды жұмыс беруші өз қаражаты есебінен төлейді - 2023 жылы оның мөлшері қызметкер жалақысының 3% құрайды. Аударымдардың максималды мөлшері 10 ЕТЖ-дан 3% - дан аспауы керек (3%*10*70000=21000 тг.)

Жарналар - оларды жұмыс беруші қызметкердің жалақысынан ұстайды, олар қызметкердің жалақысының 2% құрайды.

Аударымдардың ең жоғары мөлшері 10 еселенген ЕТЖ - 2%(2%*10*70000=14000 тг.)

Егер қызметкер МӘМС жарналарын мемлекет төлейтін 5 жеңілдік санаттың біріне кірсе, онда жұмыс беруші олар үшін аударымдар мен жарналарды төлемейді.

Бұл санаттар:

- балалар
- зейнетақы жарналарын алушылар
- «Алтын алқа», «Күміс алқа» иегерлері немесе «Батыр ана» атағын алған, сондай-ақ I және II дәрежелі «Ана даңқы» ордендерімен марапатталған көп балалы аналар
- мүгедектер
- орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, жоғары білім беру, сондай-ақ жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарында күндізгі оқу нысаны бойынша білім алатын адамдар
- жүктілікке және босануға, жаңа туған баланы (балаларды) асырап алуға, баланы (балаларды) үш жасқа толғанға дейін оның (олардың) күтіміне байланысты демалыстағы адамдар

«Әлеуметтік медициналық сақтандыру қоры» КЕАҚ Жетісу облысы бойынша филиалы

ПРАВО УПРАВЛЯТЬ ЭЛЕКТРОСАМОКАТОМ ПОЛУЧАТ КАЗАХСТАНЦЫ С ВОДИТЕЛЬСКИМИ ПРАВАМИ

Депутаты Мажилиса приняли закон «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам дорожного движения», передает корреспондент МИА «Казинформ».

«Проект закона был разработан два года назад, но технический регламент в отношении электросамокатов был принят только в июле 2022 года».

Согласно проекту электросамокаты признаются транспортным средством; к электросамокатам относятся транспортные средства со скоростью движения до 25 км/ч; ограничены по велодорожкам и обочинам со скоростью пешеходного потока не более 6 км/час по тротуарам», - сказала депутат Мажилиса Екатерина Смышляева, презентуя законопроект на пленарном заседании палаты.

Допускается движение электросамокатов по крайней правой полосе проезжей части, включая автобусную полосу в один ряд. Для этого водителю должно исполниться 18 лет, он должен быть в застегнутом шлеме и светоотражающей одежде и иметь права любой категории.

Водители электросамокатов должны спешиваться на пешеходных переходах и перекрестках.

«Требования к водителям, выезжающим на проезжую часть - соблюдать профилактику аварийных ситуаций, которые с учетом конструкции этого вида транспорта неизбежны при незнании ПДД. Ограничение скорости на тротуаре - обезопасит пешеходов».

Несмотря на то, что администрировать ограничения будет достаточно сложно, такая скорость примерно равна скорости пешеходного потока и определяется визуально», - добавила депутат.

В последние годы возросло количество разнообразных средств передвижения, которыми активно пользуются не только дети, но и взрослые. Это электросамокаты, гироскутеры и другие. Все пользователи таких средств передвижения являются участниками дорожного движения, передает пресс-служба МВД РК.

Электрический самокат — транспортное средство индивидуальной мобильности, имеющее два или три колеса. Предназначен для передвижения одного человека. Не имеет сиденья. Максимальная скорость не более 25 км/ч. Он должен быть оборудован передними, боковыми и задними светоотражателями. Также в электрических самокатах должны быть передние фары и задние фонари. Должно быть звуковое устройство, позволяющее предупреждать людей, находящихся поблизости.

Полицейские напомнили правила использования электросамокатов и рекомендуемые меры безопасности:

- нужно сохранять хороший обзор по курсу движения, не пользоваться мобильным телефоном или другими гаджетами;
- держаться обеими руками за данное транспортное средство, следить за своей безопасностью, останавливаться плавно и аккуратно;
- не использовать средство передвижения при недостаточной освещенности

сти и в узких пространствах, а также местах, в которых много помех и препятствий;

- избегать участков с интенсивным движением транспорта и многолюдных мест;

- при передвижении на электросамокате использовать шлем, а также средства защиты рук/запястий, коленей, головы и локтей;

- не перевозить груз и, конечно же, пассажиров;

- выбирать свою траекторию и свою скорость движения, соблюдая правила дорожного движения;

- сообщить о своем приближении к пешеходу или велосипедисту, когда вас не видят и не слышат;

- использовать переходы, спешившись с электрического самоката. «Не стоит забывать, что регулярное техническое обслуживание электрического самоката является фактором безопасности. Берегите себя и других участников дорожного движения», - отметили в МВД.

Министр внутренних дел РК Марат Ахметжанов сообщил, что более 40 ДТП с участием электросамокатов произошло в Казахстане с начала года.

«По самокатчикам зафиксировано 44 ДТП с января. В прошлом году один человек погиб», - сказал Марат Ахметжанов в кулуарах Мажилиса.

По его словам, в Казахстане право управлять электросамокатом получают обладатели водительских прав любой категории.

«Любая категория, если вам есть 18 лет и вы являетесь владельцем прав на управление любой категорией автотранспорта, то вы сможете

передвигаться по правой стороне движения. Если примут такой закон», - уточнил министр.

Какие новеллы предусмотрены в законодательстве по регулированию движения малых технических средств передвижения, рассказал министр внутренних дел РК Марат Ахметжанов.

«Случаи ДТП с участием водителей мопедов участились, есть большой рост особенно в Алматы. Это требует правового регулирования и по самокатчикам тоже. На сегодня это проект такой шаг, когда мы хотим внести законодательные нормы, которые будут регулировать эти правоотношения», - сказал Марат Ахметжанов, отвечая на вопросы в мобильной студии телеканала Jibek Joly в Парламенте РК.

По словам министра, до сегодняшнего дня мер по ограничению и регулированию этих правоотношений не было.

«Поэтому сегодня рассматривается законопроект по инициативе наших депутатов. Министерство внутренних дел приняло активное участие, потому что мы сегодня правоприменители, мы видим какова сегодня ситуация. Была предоставлена соответствующая информация, была проведена анализ», - пояснил Марат Ахметжанов.

Глава МВД добавил, что в законопроекте также будут прописаны правила

движения для моносамокатов и моноколеса.

«Мопеды, самокаты и моноколеса, мы их в законопроекте называем малые технические средства, раньше вообще нигде не были предусмотрены. Мы их вносим в ранг передвижных устройств и велосипедистов. Самокатчик, велосипедист должны иметь защитный шлем на голове, а в вечернее время они должны носить светоотражающие знаки. В случае невыполнения этих правил - будет предусмотрена административная ответственность. Сегодня даже на передвижение мопедистов по тротуару нет запрета, поэтому мы вносим ограничения, если он будет передвигаться по тротуару - будет предусмотрена административная ответственность», - уточнил Марат Ахметжанов.

Министр сообщил, что сегодня по Астане компании предоставляют в аренду 11 300 электросамокатов, у частных лиц - 15 тысяч.

«Они заполняют наше пространство. Законопроект, прежде всего, направлен на обеспечение безопасности пешеходов и самих лиц, которые управляют этими передвижными средствами», - подчеркнул Марат Ахметжанов.

ЖШ Ақпарат

HABARLANDYRU

Утерян кассовый аппарат марки: МИНИКА 1102 Ф, заводской номер: 1538513, года выпуска: 2010, принадлежащий СПК «ТӨЛЕНГІТ» считать недействительным.

Меншік иесі:
«ЕСКЕЛДІ ЕЛІ» ЖШС
директор - бас редактор
Инкар Ерболқызы
НҰРСҰЛТАНОВА.
Редакцияның телефоны 3-19-15

Газет қазақ және орыс тілдерінде аптасына бір рет жұма күні шығады.
Эл. мекенжайымыз: Eskeldi_eli@mail.ru
Газет ҚР Инвестициялар және даму Министрлігінің байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2015 жылғы 16 қарашада тіркеліп, № 15692-Г куәлігі берілген. Регистративное свидетельство № 15692-Г от 16 ноября 2015г. выдано Министерством по инвестициям и развитию РК, комитетом связи, информатизации и информации.

Газет материалдары редакцияның компьютерлік орталығында беттеледі. «Алматы-Болашақ» ЖАҚ-ның Талдықорғандағы «Офсет» филиалының баспаханасында басылады. Баспахананың мекенжайы: Талдықорған қаласы, Қабанбай батыр көшесі, 32-үй.

Редакция мекенжайы: индекс 040500 Қарабұлақ ауылы, Оразбеков көшесі, 31 үй.

Осы шығарылымның таралымы 1200 Тираж 1200 Тапсырыс 502 Көлемі 2 Баспа табақ.

Авторлардың мақалалары редакцияның көзқарасын білдірмейді. Опубликованные материалы не обязательно отражают точку зрения редакции. Компьютерная верстка **Е.ЖИРНИКОВА.**